

Orientēšanās

spēles

LIEPAJAS PĒDAS
LATVIJA

Kontrolpunktu apraksti 2025

Liepāja
400

Liepājas Mākslas amatniecības skola Alejas iela 18

Tagad Dizaina un mākslas vidusskola iekļauta Liepājas Mūzikas, mākslas un dizaina vidusskolā. Bet 1926. gadā šeit gaitu sāka Mākslas amatniecības skola, kuru dibināja Latviešu Labdarības biedrība. Skolu veidoja gleznotājs Hermanis Apločinš ar senās latviešu mākslas pētnieku, mākslinieku Jāni Sudmali.

"Jāapbrīno abu darbinieku enerģija un prasme no nekā vecās, izpostītās kazarmēs īsā laikā radīt ievērojamu mācību iestādi (..) ar mērķi izaudzināt intelligentus amatniekus –

māksliniekus," rakstīja "Pēdējā Brīdī" 1929. gadā. Skolā darbojās galdniecības, koka tēlniecības, aušanas, izšuvumu, keramikas un dekoratīvās glezniecības darbnīcas. Audzēkņi valkāja baltas samta cepures ar zelta saules zīmi. 1931. gadā skolu pabeidza pirmie 45 absolventi. No 1932. gada tā ir Liepājas pilsētas Lietišķās mākslas vidusskola. 1934. gadā skolu pārņēma valsts. Audzēkņu darinātās tautiskā stila mēbeles un tekstilijas veidoja pilsētas galvas kabineta interjeru. Hermanis Apločinš skolu vadīja līdz padomju okupācijai. 1941. gada 14. jūnijā viņu ar ģimeni izsūtīja uz Sibīriju, tur abi ar sievu Emīliju gāja bojā.

Šī Latvijā bija pirmā vieta, kur lietišķo mākslu varēja apgūt vienlaikus ar vidusskolas izglītību. Tagad tā ir vienīgā dizaina un mākslas vidusskola Kurzemē, un valstī vienīgā, kur jaunieši izglītību iegūst mākslas, dizaina un mūzikas sinerģijā. Skolas misija – veicināt izcilību radošo pienesumu Latvijā un pasaulē, kam pamatā ir akadēmiskas tradīcijas, profesionālas izglītības vērtības un digitālas transformācijas.

2024./2025. mācību gadā Dizaina un mākslas vidusskolā mācās 384 audzēkņi, kuri apgūst 15 dažādas programmas. Rudenī skolā atvērs jaunu, Latvijā unikālu Stila dizaina nodaļu, orientētu uz kino, teātra un foto mākslu. Aizvien vēl skolas vidī veido audzēkņu darbi, sākot ar greznajām ārdurvīm, kas ir 1952. gada absolventu diplomdarbs.

Liepājas pludmale un smiltis

Ja mēs vēlētos atrast kādu Liepājas priekšteča – Līvas ciema – liecinieku, tad jāvērsas pie smiltīm. Ja tās prastu runāt! Latvijas piekraste, kādu to pazīstam, sākusī veidoties aptuveni pirms 2800 gadiem. Mūsu liedaga smiltis radušās, ūdeņiem pārskalojot kontinentālo ledāju nogulumus, kas sastāv no ledāju pārveidotajiem un pārvietotajiem Skandināvijas un vietējā devona iežiem, kuri veidojušies pirms 405–350 miljoniem gadu.

Smilšu krāsa un graudainība atkarīga no krastu un zemūdens nogāzi veidojošo nogulumu sastāva, no minerālu sastāva, no jūras straumju un viļņošanās rakstura. Spēcīgāka straume un lielāki viļņi krastā izskalo rupjākas smiltis. Nepārtraukti skalojoties, smilšu graudiņi noapaļojas, tāpēc smiltis šķiet zīdainākas. Latvijas smiltis veido galvenokārt kvarcs (apmēram 85 procenti), laukšpats, nedaudz smago minerālu un vizla. Šāds sastāvs nosaka smilšu dzeltenīgo krāsu.

Tūrisma birojā "Ap sauli" izveidota vairāk nekā 50 pasaules pludmaļu smilšu kolekcija. Liepājas smiltis tajā ir vienas no gaišākajām un vissmalkākās.

Liepājas liedags izsenis vilinājis atpūtniekus. Te jūras peldes 1810. gadā baudījusi grāfiene fon Orlova. Jelgavas laikrakstā 1813. gadā izziņota istabas izīrēšana Liepājas peldviesiem; 1826. gadā liepājnīeks Jankelis Rokaizers piedāvājis peldēt ērtu divu zirgu ekipāžu, lai iebrauktu jūrā un viesim pa pludmali nebūtu jāgrozās plikam. Mazgātājs Vilhelms Hermanis Merbijs 1834. gadā savās mājās Peldu ielas un Alejas ielas stūrī piedāvāja savas peldiēstādes pakalpojumus ar silta jūras ūdens vannām. Jūras ūdens mucās nebija tālu jāved, jo krasts atradās daudz tuvāk pilsētai nekā tagad, pavisam drīz aiz tagadējās Uliha ielas smilšu vaļņa.

1829. gadā dzejā izteikts vietējs aizrādījums, ka noteiktas stundas pludmalē paredzētas kungiem, citas – dāmām; bet vēlāk noteikts, ka sieviešu peldvieta ir uz ziemeļiem no ostas, vīriešiem – dienvidu pusē. Pēc tam sievietēm izbrīvēts liedags no Jūras ielas (tagad Kūrmājas prospekta) līdz Peldu ielai, bet abās pusēs – vieta kungiem.

Tagad Liepājas pludmale pieejamāka visu gadu ikvienam, jo, izmantojot Eiropas Savienības struktūrfondu līdzfinansējumu, izveidotas vairākas ērtas izejas uz jūru, ir jaunas ģērbtuves, tualetes un citi labiekārtojumi, un nav ar zirgiem jābrauc ūdenī izplūncāties.

Kopš 1958. gada vasaras sezonā darbojas

pludmales glābšanas stacija. Kopš 2001. gada plīvo Zilais karogs, jo šī vieta iztur 33 stingrus vides kvalitātes kritērijus.

Kopš 2013. gada centra pludmalē par efektīgu fotografēšanās objektu kļuvis Liepājas vārds, kas piestiprināts 3–4,2 metrus augstam karkasam. No 2019. gada vārds ir darināts atbilstoši pašvaldības zīmolam.

Ir divas vietas, kur iespējams ar auto izbraukt jūrmalā – no Pērkones un Roņu ielas, šī iespēja paredzēta glābšanas un apkalpojošam transportam. Visā Liepājas pludmalē suņiem aizliegts skraidīt savā vaļā, bet cilvēkiem – smēķēt, izņemot tam speciāli paredzētās vietās, kādas plāno ierīkot jaunajā peldsezonā.

Gulbju dīķis un rotunda Jūrmalas parks

Jūrmalas parka dibināšanas dienā 1870. gada maijā pirmās iestādīja četras

liepiņas uz smilšu vaļņa, kas stiepjas gar Uliha ielu. Pilsētas dome vēlējās starp valni un jūru no tagadējā Kūrmājas prospekta līdz Peldu ielai veidot jūrmalas apstādījumus un vasarnīcu kvartālus pilsētas viesiem. Šī ir jūrmalas apstādījumu senākā daļa.

"..Pie jūrmalas, kur līdz šim tik smilšu kāpas bija redzamas, tur tagad jau smuks dārzs ar krustiņiem šķērsiem platiem ceļiem, kur bādēšanas viesi var izcierāties, ietaisīti. Dārzam vidū ir apaļš dīķītis, kur gulbji peldēs," stāsta "Mājas Viesis" 1871. gada rudenī.

Tātad Gulbju dīķis ir sens kā Jūrmalas parks. Visticamāk, dīķim bija gan dekoratīva, gan praktiska nozīme, jo vaļņa pakājē atradās plava, un to vajadzēja nosusināt, lai var ierīkot ielas un gruntsgabalus "brīvi stāvošām vasarnīcām ar dārzēm". Pļavai otrā pusē bija smilšu kāpas, kuras nolēma nostiprināt ar uzbērumu, kas jāizveido par zaļu pakalni. Kāpas jāapstāda un jāierīko tur pastaigu vietas.

Gulbju dīķa vidū uzbēra saliņu putniem. Par gulbju labklājību rūpējās pilsētas dārznieks, kurš uz saliņas ierīkoja būdiņu gulbju ligzdošanai. Par visām putnu nedienām iedzīvotāji senāk ziņoja avīzei: kurš putns nomiris no sirdstriekas, kā viens gulbis aizgreizsirdības sit otram un kā dārznieks drāmu risina. Gulbju uzturēšanai bija paredzēta nauda pilsētas kasē vēl pat 1960. gadā.

1905. gadā nodibināja Pilsētas izdaiļošanas biedrību. Šī biedrība dāvāja parkam gan strūklaku, gan arī romantisko sešu kolonnu rotundu uz Gulbju dīķa saliņas – vairākus

gadus pēc jaunās peldiēstādes uzbūvēšanas. Vācu avīzes rotundu sauca par templīti. Rotondas apaļais jumtiņš tagad saskaņojas ar jaunās savrupmājas stūra apaļo jumtiņu Vītes ielā – uzmanīgs vērotājs pamanīs.

**Akmens bruģis
Vēžu iela**

**Kaltais zviedru akmens bruģis
Kuģinieku iela**

"Lietus un vēja dzirnavās ēvelēts, atkušņu putās caur gadsimtu šķīdoņiem slīpēts, (...) bet tomēr trakoti ciets un grubuļains, kā tā kurša mugura, kas viņu stiepusi," tā par Liepājas bruģi dzejojis Normunds Kārklis.

Liepāja ir smiltīs dzimusi, un, lai gan tai jau 400 gadu, tā pie bruģa tika vien 18. gadsimtā, saka pilsētbūvniecības pētnieks Juris Zviedrāns. Līdz tam ielas bija brienami, smilšaini ceļi, varbūt stiprināti ar būvgružiem, dažviet papildināti ar koka laipām. Lielo ielu sāka bruģēt 1735. gadā, hronikā raksta birģermeistars Jirgens Šmits. Tas arī varētu būt Liepājas bruģa sākums. Vairākkārt liepājniekus uzlabot ceļus mudinājusi lielu kungu ierašanās. 1765. gada oktobrī Kurzemes hercoga virspadomnieki rakstījuši Liepājas maģistrātam, ka drīzumā no ceļojuma pa Eiropu atgriezīsies kronprincis Pēteris. Tāpēc jāsalabo "karaspēka ceļš" pilsētas robežās jeb lielceļa daļa, kura stiepjas caur Liepāju un pa kuru Pēterim jābrauc. Mūsu izpratnē tās būtu Klaipēdas, Kuršu, Lielā, Brīvības iela. Kronprinci gaidot, šis ceļš jāsalabo ar žagariem un "bruģu kokiem", tie dabūjami hercoga mežos ar mežsarga atļauju. Var secināt, ka ceļi Liepājā bijuši tik nožēlojami, ka bedres tajos vajadzēja aizpildīt ar žagariem un apaļkokiem, lai kariete tiek pāri.

1810. gadā atpūtniece grāfiene fon Orlova rakstījusi, ka tagad sāks bruģēt Veco tirgus laukumu (pie Annas baznīcas), šim nolūkam izmantos kāda sena dievnama mūra nevajadzīgos akmeņus. No 1824. gada Liepājas laikrakstā pastāvīgi publicēta

akmeņu plēsēja dienas alga par vienu asi bruģēšanai sagatavotu akmeņu – 1,50 rubļu. Šie sludinājumi rāda, ka nu pilsētu bruģē pastāvīgi. Tomēr tas noticis lēni, ja jau vien 1860. gadā, gaidot ierodamies Krievijas cara dēlu uz vasaras bādēšanas, tika "nobruģētas galvenās ielas un likti trotuāri", bet peldu ceļš – tagad Peldu iela – "ar lieliem izdevumiem pārvērsta par labu, šosejai līdzīgu ielu". Tajos gados pilsētu bruģēja ar galvakmeņiem un ar apaļakmeņiem. Galvakmeņi – augšpusē viegli noapaļoti dabīgi akmeņi, dārgāki, ar tiem bruģēja mazāk. Ar apaļakmeņiem bruģēja daudz plašāk, un tie bija daudz lētāki. Tie varēja būt parasti laukakmeņi.

Zemniekiem, kuri brauca uz Tukumu un uz Rīgu tirgoties, bija katrā vedumā uz pilsētu jāatved pa diviem trim akmeņiem. Iespējams, ka to prasīja arī Liepājas apkārtnes zemniekiem.

18. gadsimtā bruģa akmeņi Liepājai iegūti, savācot no ezera ar ledu izstumtos akmeņus. 19. gadsimta pēdējā trešdaļā, kad Liepāja bija tikusi pie dzelzceļa un pilsēta auga dramatiskā ātrumā, vienlaikus būvēja Jaunliepāju, rūpnīcas, noliktavas, dzīvojamus namus, Karostu. Tāpēc 20. gadsimta sākumā pilsētas tuvumā izsīka akmeņu krājumi, "cietokšņa un daudzās namu būves tos apēdušas", un akmeņu cena kāpa līdz "35 rubļiem asē" (1909.). Tolaik ar akmeņu pievešanu Liepājai varēja ļoti piepelnīties pāvilostnieki, Sāmsalas un Kihnu salas iedzīvotāji.

Kaltais zviedru bruģakmens liepājnikiem

bija jaunums 1888. gadā, kad rakstīts, ka ar jauno bruģi pārklāti abi tilti, tādēļ sāksies Lielās ielas, Jūras un Kaiju ielas pārbruģēšana ar kalto akmeņi, kas ir "gan dārgāks, bet daudz skaistāks un izturīgāks". 1892. gadā Amatnieku biedrībā diskutē: kurš bruģis labākais? Zviedru bruģis ir luksuss, toties tas var turēt desmit gadu, kamēr lētākais apaļakmeņu bruģis jāpārliet ik pēc trim četriem gadiem. Kaltos akmeņus ar buriniekiem un tvaikņiem veda arī no Norvēģijas, un caur Liepāju lielas akmeņu partijas ar dzelzceļu sūtīja uz Iekšējās krieviju. Karostas ielās ieguldīti Somijas kaltie akmeņi.

No 1900. gada līdz 1907. gada oktobrim Liepājas namu saimniekiem pašiem bija jāsedz izdevumi par pirmreizējo ielas bruģēšanu.

20. gadsimta 30. gados pilsētās sāka dot priekšroku asfaltam. Bruģa laikmets norietēja.

Tagad Liepājas ielas stiepjas 271,5 kilometru garumā. Lielākā daļa no tām ir asfaltētas, bet 24,2 kilometrus vēl aizvien klāj akmens bruģis – nozīmīga pilsētas vēsturiskās ainavas daļa. Liepājas apbūves noteikumi prasa aizsargājamās apbūves teritorijās vēsturisko segumu saglabāt. Ielās, kurās zudis vēsturiskais segums, to pēc iespējas atjauno. Aizliegts mainīt akmens bruģi ar citu segumu vai pārklāt ar citu segumu. Ja būvdarbos zem klātnes atsedz vēsturisko bruģi, to demontē un nodod glabāšanā pašvaldībai.

Mūsdienās grūti atrast ielu ar saglabātu, nepārliktu sākotnējo akmeņu bruģi. Varbūt tā ir Putekļu iela, kuras bruģis ir vienās bedrēs un izskatās laikmetu vēju aizmirsts. Romantiska

ir ar apaļakmeņiem bruģētā Vēžu iela, kurā platāki cietgalvji iezīmē šaurās brauktuves vidu un trotuāram nav vietas. Vēžu iela ir otra īsākā Liepājas iela – 41 metru gara. Viena no glītāk ar kaltajiem akmeņiem pārbruģētā ir Kuģinieku iela, kuras vārds rāda, ka tā atrodas blakus ostmalai un tajā dzīvojuši ar jūrniecību saistīti ļaudis. Autentisks seno meistarų klātais, skuju rakstā liktais kaltais bruģakmens vēl atrodams Karostā – Pulkveža Briēža un Cēsu rotas ielā, kura nosaukta par godu vienai no pirmajām Latvijas karaspēka vienībām.

Liepājas Simfoniskais orķestris Radio iela 8

Liepājas simfoniskais orķestris (LSO) ir senākais Baltijā: 1881. gadā nodibināto Filharmoniskā biedrība, kas izveidojusi pastāvīgu 17 mūziķu orķestri darbam vasaras sezonā, kad tas koncertējis gandrīz katru dienu. Lai arī agrāk muzicējušas dažādas

kapelas, tieši Filharmonisko biedrību uzskata par pilnvērtīga orķestra pirmsākumu.

Jauns orķestra uzplaukums sākās ar Latvijas Republiku. 1919. gadā izveidoja Profesionālo mūziķu savienību, 1922. gadā – Tautas konservatoriju un Liepājas operu, 1927. gadā – Filharmonijas orķestri, kas pratis vasaras sezonā piesaistīt vairāk nekā 80 tūkstošus apmeklētāju. Kultūru aktīvi atbalstīja pilsētas mērs Ēvalds Rimbenieks.

Pēc Otrā pasaules kara orķestri no jauna veidoja Mūzikas vidusskolas direktors Valdis Vikmanis, iesaistot pedagogus un audzēkņus. No 1992. gada pilsētas simfonisko orķestri vadīja Imants Resnis, latviešu klasikas popularizētājs, orķestra cēlētājs, ambiciozu darbu darītājs. Orķestris devās koncerttūrēs pasaulē, ap 100 koncertu spēlētās Zviedrijā kopā ar pianistu Robertu Velsu. Maksimālais jaudas laiks – pirms dižķibeles, 2008. gads, kad kolektīvā bija 89 mūziķi. 2010. gadā orķestri pārņēma valsts, krīzes dēļ krasī samazināja mūziķu skaitu un finansējumu.

Tagad orķestri ir 76 mūziķi, tas mitinās Imanta Rešņa izolatajā koncertzālē. Orķestra mākslinieciskais vadītājs ir Guntis Kuzma. Kolektīvs aktīvi pasūta jaundarbus – tā rodas jaunā latviešu mūzikas klasika. Nākas būt neizsmejami radošiem: līdzās savdabīgiem mūzikas instrumentiem, kā ķirbis un krotāles, orķestris izmanto arī Liepājas teātra galdnieka izgatavoto vēja mašīnu.

Turpinot Imanta Rešņa iesākto, šopavas ar jau 33. reizi notika Zvaigžņu festivāls. Sezona noslēgsies 10. maijā koncertā ar retu viešņu –

pianisti Laumu Skrīdi. Vasarā būs trīs koncerti estrādē "Pūt, vējiņi!", bet Liepājas apkārtnē piekto reizi norisināsies orķestra mūziķu apvienību festivāls "Rimbenieks", kas līdz šim koncertējis 27 apdzīvotās vietās.

Liepājas teātris

Teātra iela 4

Pirmā zināmā izrāde latviski Liepājā notikusi 1877. gadā, no 1881. gada uzvedumi iestudēti regulāri, izpētījusi Vēsma Lēvalde. Latviešu teātra šūpulis ir Jaunliepāja, kur atradās Liepājas Latviešu Labdarības biedrība un Latviešu palīdzības biedrība. Biedrību izrādēs nereti spēlēja vieni un tie paši aktieri. Latviešu teātri Liepājā aizliedza, kad sagrāva progresīvo kustību "Jaunā strāva". Teātra misiju pārņēma Latviešu dziedāšanas biedrība. Otrreiz latviešu izrādes aizliegtas 1905. gada

revolūcijas laikā.

1906. gadā aktieris, notārs Ādams Šlanks uzrakstījis Latviešu dramatiskās biedrības statūtus, par Liepājas teātra dzimšanas dienu uzskata 1907. gada 11. martu, kad bija pirmizrāde. Šis ir vecākais profesionālais latviešu teātris.

1918. gada nogalē latviešu teātris pārcēlās uz tagadējo mājvietu. Staltā neoklasicisma ēka uzcelta 1914. gadā pilsētas Vācu teātrim, taču Pirmā pasaules kara dēļ palikusi tukša. Šis nams ir valsts nozīmes kultūras piemineklis un Latvijā vienīgā vēsturiskā, speciāli teātrim celtā ēka ārpus Rīgas. Par projekta autoriem uzskata drēzdeniešus Viljamu Losovu un Maksu Hansu Kini. Zem Liepājas teātra jumta ir mitinājusies arī opera un balets. Liepājas pašvaldība ir vienīgā Latvijā, kurai pieder divi profesionāli teātri, arī Leļļu teātris.

Liepājas teātra trupa ir ļoti artistiska, muzikāla un atdevīga visdažādākajiem izaicinājumiem. To apliecina aktrise Agnese Jēkabsons, kura spēlējusi gan Edīti Piafu, gan Anni Franku, gan Kārli Skalbi. Trupā ir 25 aktieri, gadā notiek aptuveni 250 izrāžu. 2024. gadā nospēlētās 274 izrādes. Teātra vadītājs Valters Sīlis lielu uzmanību veltī jaundarbiem. Tāpēc sezonu jūnijā noslēgs ar sešām izrādēm, kurām lugas rakstītas speciāli Liepājas teātrim, tostarp jaunākā "Dzīvoklis", ir Rasas Bugavičutes-Pēces veltījums pilsētai jubilejā.

Sagaidāms, ka drīzumā arhitektu birojs "NRJA" sāks projektēt teātra mazo zāli, kas iecerēta skvērā blakus teātra namam.

Liepājas Svētās Trīsvienības katedrāles ērģeles

Lielā iela 9

Sv. Trīsvienības katedrāle ir viena no Latvijas feodālā laikmeta un baroka mākslas virsotnēm. Tajā atrodas Baltijas valstīs lielākās ērģeles. Baznīcu pēc sešpadsmit gadu darba uzcēla 1758. gadā. Tā bija pilsētas reprezentācijas apliecinājums visai Kurzemei.

Ilgi tapa ērģeles. Pirmais instruments nederēja. Pēc piecu gadu darba nākamās ērģeles ar 38 reģistriem 1779. gadā uzbūvēja Heinrihs Andreass Konciuss, izcils meistars, kuru cienījis komponists Johans Sebastians Bahs. Šis ir pasaulē vienīgās ērģeles, kurās joprojām skan Konciusa stabules. Kad uz Liepāju pārcēlās ērģeļu būvētājs Kārlis Hermanis un ērģelnieks Ādolfs Vents, sākās nemītīga ērģeļu atjaunošana un pilnveide, abiem tas bija mūža darbs. Līdz savai nāvei 1868. gadā Hermanis bija palielinājis ērģeles līdz 64 reģistriem un sākotnējās spalģās balsis

pārveidojis jaunās, ar cēlāku skaņu. Tālāk tēva darbu turpinot, Kārlis Aleksandrs Hermanis tās paplašināja līdz 77 reģistriem ar 3841 stabuli, tās darinātas no alvas, cinka un koka. Ādolfs Vents uzskatīja, ka par šīm, ērģelēm nav pārāku. Viņš noskumis, uzzinot, ka Rīgas Doma ērģeles 1884. gadā kļuva lielākas par šīm un meklējis līdzekļus Sv. Trīsvienības baznīcas instrumenta paplašināšanai, līdz Ulrika Štinci ziedojuši tam 10 tūkstošus rubļu. Par šo naudu 1885. gadā ērģeles ar 54 reģistriem papildinājis meistars Barnims Grīnebergs no Štetīnes. Nu Liepājas ērģeles bija lielākas pasaulē ar vairāk nekā 7000 stabulēm, 131 reģistru jeb balsīm un četriem manuāļiem. Tās ir savam laikmetam atbilstošas romantiskā stila ērģeles ar niansētu un daudzveidīgu balsu klāstu.

Lai arī drīz laikraksti ziņoja, ka vēl lielākas ērģeles uzbūvētas Austrālijā un Vācijā, vēlāk daudzviet pasaulē, – šīs joprojām ir unikāls, izcils mūzikas un ērģelbūves mākslas darbs, Liepājas simbols un lepnums, izbaudāms vasaras svētdienu koncertos.

Tuvākie koncerti dievnamā – 17. maijā, kad uzstāsies Karostas mūzikas skolas audzēkņi, un 7. jūnijā, kad ērģelmūzikas koncertu sniegs ērģelnieks no Ungārijas Čaba Naģs Taši.

Rožu laukums

Šī vieta iezīmēta Liepājas 18. gadsimta kartē ar vārdu Jaunais tirgus. Līdz 1910. gada rudenim tas arī kalpoja pilsētai par galveno tirguslaukumu. Taču vecie skārņi, kas atradās laukuma malā, vairs neatbilda tā laika sanitārajām prasībām. Tādēļ pilsēta uzbūvēja Pētertirgu un visu plača anelēšanas pārcēla pie jaunās halles.

Tad pilsētas dome pasūtīja Jaunā tirgus apstādījumu projektu Rīgas dārzu direktoram Georgam Kūfaltam. Projekts bijis gatavs pavisam drīz, taču Kurzemes gubernators to apstiprinājis novēloti. Tādēļ tikai 1911. gada rudenī sāka izlauzt bruģi jaunajai apstādījumu vietai. 1912. gadā "Jaunais tirgus saņem savus apstādījumus ar [nosaukumu] Rožu laukumu". Nosaukums "Rožu laukums" presē pirmoreiz atrodams 1912. gadā. Pirmie rožu stādi pirkti vietējā Gratuma dārzniecībā, Kungu un Ganību ielas stūrī.

Laukumam varēja būt citāds liktenis. Bija

nodoms Jaunajā tirgū celt Aleksandra III piemiņas pareizticīgo katedrāli. Vieta tomēr atzīta par šauru. Kādā latviešu pareizticīgo laikrakstā minēts, ka pilsētas tēvi iecerei pretdarbojušies un it kā tāpēc laukuma vidū ierīkojuši tualeti. Kur bijusi mazmājiņa, tur pareizticīgo baznīcu celt nevarot.

Otrais pasaules karš atstāja postažu visapkārt Rožu laukumam. Padomju okupācijas vara jauno lielo tukšumu nosauca par Uzvaras laukumu, Rožu laukumu iekļāva tajā. Liepājnieki pilsētas sirdi neaizmirsā. Ar tautas atmodu 1988. gadā atgriezās īstais nosaukums. Rožu stādījumi atjaunoti 2022. gadā, kad centra dobē iedēstīti 408 stādi, bet kopā Rožu laukumā pēdējos 12 gadus iestādītas 1128 rozes.

RTU Liepājas akadēmija Lielā iela 14

Kopš 2024. gada – RTU Liepājas akadēmija, bet līdz tai pilsētas augstākās izglītības

vēsturē noiets garš ceļš, no Pedagoģijas skolas izveides 1945. gadā, turpinot ar Liepājas Skolotāju institūtu 1950. gadā un ar Pedagoģisko institūtu 1954. gadā. Atjaunotās Latvijas gados nosaukumi mainīti piecreiz – bijusi gan augstskola, gan akadēmija, gan universitāte.

Augstskolas galvenā ēka Lielajā ielā 14 uzcelta 1957. gadā. To būvēja Liepājas apgabala partijas komitejas vajadzībām. Kad bija uzbūvēta, tādas administratīvi teritoriālās vienības – Liepājas apgabals – vairs nebija. 1957. gada decembra pēdējās dienās uz gandrīz pabeigto namu sāka pārcelties Pedagoģiskais institūts.

Pēc pievienošanas Rīgas Tehniskajai universitātei Liepājā vārdu "fakultāte" aizstāja "centrs". RTU Liepājas akadēmijā ir Pedagoģijas un sociālā darba centrs, Humanitārais un mākslas zinātņu centrs, Inženierzinātņu centrs un Vadiības un sociālo zinātņu centrs. Tajos īsteno deviņus studiju virzienus, kuros ietilpst 39 studiju programmas. Visvairāk studentu ir logopēdijas, trijās skolotāju programmās, sociālo darbinieku un jauno mediju mākslas un dizaina studiju programmās. Šā gada 10. februārī akadēmijā bija 1313 studenti. Divas no studiju programmām Liepājā ir unikālas: tās ir rakstniecība un logopēdija.

Ja būs kvalitatīvs, moderns, profesionāls, nozarēm vajadzīgs studiju saturs, tad būs arī studenti. Svarīgi daudz vairāk nekā iepriekš pievērsties zinātnei, unikāliem pētījumiem. Trešais uzdevums – tādas studiju vides veidošana, kurā cilvēks var atrast

savus resursus. Šo trīs mērķu sasniegšana augstskolas attīstībai ir svarīgākais uzdevums uzskata RTU Liepājas akadēmijas direktora pienākumu izpildītāja Dace Medne.

Pašlaik akadēmijai top jauna studiju programma – digitālā didaktika – par to, kā izstrādāt mācību materiālus digitālā vidē.

Berči nam Peldu iela 44

Makss Pauls Berči (1840–1911), pilsētas vadītāja Kārļa Uliha aicināts, 1871. gada janvārī ar zirgiem ieradās Liepājā no Jelgavas, lai stātos pilsētas arhitekta darbā, vienlaikus viņš varēja brīvi strādāt privātpraksē. Pilsētai viņš kalpoja līdz 1902. gadam.

Arhitekts ieradās laikā, kad pilsēta ieguva dzelzceļa savienojumu, strauji attīstījās rūpniecība un tirdzniecība, Liepāja auga eksplozīvi: 1871. gadā bija ap 10 tūkstošiem iedzīvotāju, bet 1897. gadā – jau 64,5 tūkstoši.

Līdz ar to arhitektam "nācies uzcelt veselu pilsētu", kā raksta Imants Lancmanis grāmatā "Bertschy". Daļa skaistākās apbūves zudusi Otrajā pasaules karā, tomēr vairums Berči projektēto ēku vēl ir.

Berči projektējis tagadējo Liepājas domes namu, Annas baznīcu, tiesas namu un tagadējo arhīva māju Republikas ielā, Romas viesnīcas kompleksu, policijmeistara Ramedlova māju Bāriņu ielā 26, Līvas kapu kapliču un daudzas citas būves. Viņš izplānoja Jaunliepājas mikrorajonu un Hikes un Vites ielu likumus ar vasarnīcu izvietojumu, projektēja kūrnāju, kuras vairs nav, peldiēstādi, Nikolaja ģimnāziju (bijušo tehnikumu) un citas ēkas.

Savai ģimenei viņš uzcēla mājokli Peldu ielā 15, savukārt īres dzīvokļu nams Peldu ielā 44 radīts paša vecumdienu nodrošinājumam. Šo projektu izstrādāja tēvs Makss Pauls Berči ar dēlu, jūgendstila cienītāju Maksu Teodoru Berči, kurš parakstījis projektu. Berči arhīvs rāda, ka ēka tomēr ir tēva darbs, "viņa māksliniecisko ideālu kulminācija": "bagātīga, bet līdzsvarota sarkano ķieģeļu neogotika, efektu koncentrējot divos lielos daudzpakāpju zeltiņos, kas iezīmē katru no fasādēm uz Peldu un Toma ielu". Namam arī jūgendstils pieskāries, tas izpaužas stūra erkerā, arī īpatnējos, plakanos erkerīšos pagalma pusē un atjaunotajos ēkas vārtos. Nama fasādēs trīspadsmit logu augšdaļā saglabājušās oriģinālās vitrāžas, bet kāpņutelpu izgaismo sākotnējais stikla kārniņu jumtiņš.

Melnās priedes Jūrmalas parkā

Jūrmalas parkā varam lepoties ar tādu pieaugušu eksotisko melno priežu bagātību kā nekur citur Baltijas valstīs. Lielie koki veido dienvidnieciskajām pīnijām līdzīgus, noapaļotus vainagus. Zem priedēm atrodam kuplus, 8–10 centimetrus garus čiekurus, kurus dekorāciju izgatavošanai iecienījuši floristi. Cietās un kā adatas asās melno priežu skuja izaug pat 18 centimetru garas. Atšķirībā no

Latvijas parastajām priedēm, kurām stumbra miza augšpusē ir zeltaindzeltenbrūna, melno priežu stumbrs viscaur ir tumši pelēks.

Pirmoreiz 58 melnās priedes Liepājā stādītas 1899. gadā, ievērojot Jūrmalas parka dienviddaļas projektētāja, slavenā Rīgas dārzu direktora Georga Kūfalta norādīto koku un krūmu sugu sarakstu. 1909. gadā parks papildināts ar vēl 58 melno priežu stādiem, un joprojām te šalko daudzi desmiti pieaugušu melno priežu. Vienpadsmit no tām iekļautas valsts nozīmes dižkoku sarakstā. Par dižkoku melnā priede kļūst, kad stumbra apkārtmērs (1,30 metru augstumā) sasniedz 1,90 metrus, vai arī, kad tās augstums sasniedz 23 metrus. Dižkoku uzskaites resursā "Ozols" uzrādīta pat 30 metru augsta melnā priede Jūrmalas parkā. Parasti tomēr tās pie mums sasniedz līdz 20 metru augstumu.

Par Jūrmalas parkā augošajām priedēm 1909. gadā rakstīts, ka tās ir Austrijas priedes, tā sauc melno priežu sugas pamatvarietāti. Savvaļā tās aug Viduseiropas un Dienvideiropas kalnos, uz klintīm, no Austrijas līdz Vidusītalijai un Grieķijai. To mūžs var sasniegt 600 gadu. Melnās priedes sēklas nobriedina tikai trešā gada rudenī, bet sēkliņas izbirst nākamajā pavasarī.

Kad melnās priedes stādīja mūsu pilsētā, Latvijā tās vēl bija liels retums. Tagad stādaudzētavas piedāvā plašu melno priežu šķirņu dažādību, jo cilvēkiem patīk priedes eksotiskais, dienvidnieciskais izskats un ļoti pievilcīgā, tumšzaļā vainaga krāsa.

Jaunākais brīvpieejas basketbola laukums Toma iela 19

Liepājas pašvaldības sadarbībā ar biedrību "Kristapa Porziņa basketbola akadēmija" pērnā gada nogalē izveidots jauns brīvpieejas basketbola laukums Toma un Vītolu ielas stūrī. Tas ir jau ceturtais ar Porziņu ģimenes atbalstu tapušais groza bumbas laukums Liepājā.

Centra sākumskolas sporta laukums pārvērties līdz nepazīšanai. Tagad tas ir pilsētā viskrāšņākais basketbola laukums, ieturēts dzeltenoranžos un zilos toņos. Laukuma vidū grezno liels saules zīmējums.

Pašvaldība laukuma izveidei atvēlēja vairāk nekā 100 tūkstošus eiro no pilsētas budžeta. Laukumu ierīkoja SIA "Kurzemes Būvserviss" par 99 tūkstošiem eiro, neskaitot pievienotās vērtības nodokli. Par šo naudu uzcēla jaunu žogu, tualeti, vārtiņus, pakāpienus no ietves uz laukumu, apgaismojumu, videonovērošanu un

izdārīja vēl citus darbus. Savukārt biedrības dāvinājumā pilsētai ietilpst laukuma tribīnes, trīs grozi un skaistais krāsojums, kuru paveica biedrības izvēlētie meistari no Portugāles. Laukuma dizainu izvēlējušies dāvinātāji.

Basketbola laukums no pulksten 8 līdz 15 ir Centra sākumskolas rīcībā, bet ikvienam apmeklētājam tas atvērts no pulksten 15 līdz 22. Uzliktie trīs grozi dod iespēju šeit vienlaikus norisināties trim strībola spēlēm.

Jau līdz šim ar Porziņu ģimenes atbalstu Liepājā ir ierīkoti ikvienam brīvi pieejami basketbola laukumi Jūrmalas parkā, Ventspils ielas parkā un Dunikas ielas parkā. Katram laukumam ir atšķirīgs dizains, bet tie ierīkoti, ņemot vērā parametrus, kādus groza bumbas spēlei noteikusi Nacionālā basketbola asociācija (NBA). Ar 2,18 metru augumu apveltītais liepājnieks Kristaps Porziņģis spēlē NBA Bostonas "Celtics" komandā un ir NBA čempions. Latvijā parasti spēles notiek uz laukumiem, kuri iekārtoti Starptautiskās Basketbola federācijas (FIBA) noteiktajos izmēros. NBA laukumi ir nedaudz platāki, garāki, tiem ir nedaudz lielāks centra apļa diametrs un ir lielāks trīspunktu metienu līnijas attālums no groza.

Dzintara pulkstenis Liepājas ostas promenāde

Pilsētai "vētru un dzintara krastā" ir rokmūzikas festivāla "Liepājas dzintars" atmiņas, ir koncertzāle "Lielais dzintars", ir astoņi dzintara rotu meistari, ir dzintara ķērāja Ilze Vainovska ar zīmolu "Noķerts Liepājā", ir Dzintara iela, ir Dzintara pulkstenis.

2003. gadā pēc pašvaldības aicinājuma "Atstāj savu dzintaru Liepājas laikā!" pilsētnieki saziedoja vides objekta veidošanai 50 litrus

dzintara, atzīmējot Liepājas priekšteča – Līvas ciema – 750. gadskārtu. No lielākajiem saules akmentiņiem tapa 123 metrus garas krelles, iespējams, garākās pasaulē, tās aplūkojamas Amatnieku namā. No pārējiem izgatavoja smilšu pulksteņa figūru četrus metrus augstā stikla un tērauda ietvarā. Skulptūras autori – Olga Šilova un Roberts Riekstiņš, idejas iniciators – Uldis Grava. Pulksteņa idejas konkursā toreiz mākslinieki piedāvāja 13 variantus, balsošanā par labāko piedalījās 893 liepājnieki. Skulptūru atklāja 2004. gadā.

Dzintaru krastā izmet dienvidrietumu vēji. To agros rītos zoķēja jeb ķēra arī dzejnieks Olafs Gūtmanis. Grāmatā "Dzintars" viņš apraksta, kā dārgums malā nāk, sajaucies ar koku smelkni, sprungulīšiem, brūnālgēm un citu dražu. Nereti dzintariņus ļaudis atrod, krastā rušinoties algu valnī. Reizēm lomus gūst tikai ķeselētāji ūdenī. Turpreti, kad krustneši pakļāva Baltijas ciltis, jau 1260. gadā ar "Dzintara likumu" Vācu ordenis piesavinājis ekskluzīvas dzintara īpašumtiesības. Gūtmanis secina – cauri vācu, poļu, zviedru un krievu (caru) varām latviešiem bija atņemtas tiesības nedz vākt, nedz apstrādāt dzintaru, nedz ar to rotāties, bet padomju laikā bija ierobežota piekļuve pie jūras. No senajiem brīvības laikiem dzintars latviešiem saglabājis kā skaistuma un nacionālās pašapziņas simbols.

2027. gadā Liepājas muzejs rīkos nebijušu starptautisku izstādi "Dzintars pārsteidz pasauli" ar eksponātiem no dažādām Eiropas un Āzijas pilsētām, lai parādītu, cik neparasti ir bijuši Baltijas jūras dzintara ceļi.

Lielais dzintars Radio iela 8

Visatpazīstamākā mūsdienu ēka Liepājā – daudzfunkcionālais centrs, koncertzāle "Lielais dzintars" – arhitektūras dēļ ir visneparastākā Latvijas koncertzāle, viens no pievilcīgākajiem 21. gadsimta fotoobjektiem. Rudenī "Dzintars" ar četriem atšķirīgiem koncertiem svinēs desmitgadi.

Pilsētas dome kopš 1900. gada krāja naudu koncertzālei, bet tikai Simfoniskā orķestra diriģenta Imants Resnis uztājiņi un pārliecinoši spēja panākt, ka 2003. gadā sarīkots Latvijā pirmais starptautiskais skiču projektu konkurss. Uzvarēja austriešu arhitekts Folkers Ginke. Cauri finanšu krīzei projektu palīdzēja izvadīt kultūras ministres Helēnas Demakovas virzītā reģionālo koncertzāļu programma, liepājnieku spīts un 12,8 miljoni eiro no Eiropas Savienības struktūrfondiem – kopā būve izmaksāja 28,756 miljonus.

Divos gados uzcēla lielo koncertzāli ar

1000 vietām, kamerzāli, "Civita Nova" zāli laikmetīgās mākslas izstādēm, mājvietu simfoniskajam orķestrim, Liepājas Mūzikas, mākslas un dizaina vidusskolai, eksperimentālo skatuvi, kur mīt Liepājas teātris. Ir spoguļzāle deju nodarbībām un skaņu ierakstu studija. Pērn norisinājās 286 visdažādākie pasākumi. 2021. gadā atklāja Latvijā pirmo digitālo koncertzāli, sešreiz gadā "Dzintara" skaņas pieejamas tiešraidē; mājaslapā lielaisdzintars.lv brīvi pieejams koncertu arhīvs. Pandēmijā pat uz jumta notika elektroniskās mūzikas koncerts.

"Lielais dzintars" sniedz mums pasaules izcilības un rūpējas par mākslas pieejamību ikvienam. Pērn ierīkoto indukcijas cilpas sistēmu, kas pārvada skaņas signālu cilvēkiem, kuri lieto dzirdes aparātus, un tagad arī viņi var klausīties koncertus. Pērn "Dzintars" nominēts Lielajai mūzikas balvai par unikālu, pašu producētu muzikālu cirka izrādi "Es nevaru ciest, ka viņi ēd tik skaļi", iesaistot visas reģionālās koncertzāles. Jaunieši, cirka mākslinieki, komponisti, mūziķi kopā radīja performances, no kurām dramaturģe Ance Muižniece un scenogrāfe Pamela Butāne izveidoja izrādi par to, kas jauniešiem svarīgs. Izrāde trīsreiz spēlēja Rīgas cirkā, divreiz – "Lielajā dzintarā", četrreiz – Igaunijā.

Kārļa Zāles laukums

Vēsturiski bija citādi. Viesnīca "Libava" sevī slēpj divus tilta sargu namiņus, tie stāvēja abpus senā tilta galam 19. gadsimtā. Nākamo tiltu būvēja tuvāk Lielajai ielai, namiņus pārbūvēja par Strādnieku namu, kas bija vienlaikus ostas strādnieku darba birža un algas gaidīšanas vieta. Krastmalā gozējās senas, melnas koka noliktavas ar stāviem jumtiem un silķu brāķis.

Tas saucās Zāģeru laukums, jo pa ezeru no Bārtas šurp pludināja balķus, šajā apkārtnē tos pieņēma un pārstrādāja kokmateriālos.

1880. gadā nodibināja Liepājas biržu. Drīz Zāģeru laukumā (apmēram tirdzniecības centra "Ostmala" vietā) pacēlās stalts, reprezentabls Biržas nams, tas dominēja pār vecajām kaimiņu mājīnām. Laukumu pārdēvēja par Biržas laukumu, kas bija

apbūves iekļauts. Tikmēr turpat ostmalā pie tilta zvejnieki no laivām pārdeva mājсаimniecēm zivis.

Otrā pasaules kara sākumā Biržas namu sagrāva un izpostīja visu apkārtnes apbūvi, izņemot Strādnieku namu, kurš pārtapa par klubu te zvejnieku kolhozam "Boļševiks", te Novatoru biedrībai, te pilsētas fotogrāfu pulkam. Atbilstoši laikmetam, 1955. gadā izpostīto laukumu pārdēvēja padomju okupācijas dienas vārdā – par 17. jūnija laukumu.

Sākoties tautas atmodai, 1989. gadā pēc iedzīvotāju aicinājuma laukumam deva Liepājā augušā tēlnieka Kārļa Zāles vārdu, un pilsēta tēlniekam Bruno Strautiņam pasūtīja Brīvības pieminekļa autora monumentu.

Tagad, kad rekonstruēts laukums, tajā novietots arī sen darinātais piemineklis. Pērnavasar sākām baudīt K. Zāles laukuma jaunos labiekārtojumus kanālmalā: bagātīgos apstādījumus, atpūtas vietas, veloceļus, ērtās gājēju pārejas. Cilvēki te pastaigājas, nūjo, pasēž, tiekas, draugu lokā mīlojas pie kanālmalā klāta galdā. Laukums ieguvis mūsdienīgu, cilvēkam draudzīgu raksturu.

Egons Līvs Baznīcas iela 20

Rakstnieks un kinoscenārists Egons Līvs (1924–1989), īstajā uzvārdā Gūtmanis, dzimis Jelgavā, ilgu gadus dzīvojis Rīgā, bet sirdī uz mūžu – liepājnieks, piekrastes un jūras ļaužu dzīves aprakstītājs, latviešu jurnieciņas atdzimšanas veicinātājs.

Egons Līvs dzīvoja ar sapni par jūru no zēnības Liepājas Draudzīgā aicinājuma pamatskolā. Tikai pēc karagaitām latviešu leģionā, pēc padomju vergu darba noņemnes Baltās-Baltijas jūras kanāla būvē un pēc piespiedu dienesta padomju armijā varēja

atgriezties Liepājā, strādāt zvejas ostā, vēlāk zvejnieku kolhozā "Boļševiks" par zvejas brigādes brigadieru un dispečeru un rakstīt par piekrastes cilvēkiem. Radās iespēja doties ar zvejniekiem Ziemeļjūrā. Tā radās garstāsts "Kapteinis Nulle", tas atnesa uzņemšanu Rakstnieku savienībā, lasītāju cieņu. Jana More: "Lai tik patiesi uzrakstītu, ir līdz pēdējam jāiemīlas jūrā, viņa cilvēkos un pašā dzīvē." Nozīmīgākais ir Līva romāns "Velnakaula dvīņi" par Kurzemes zvejniekiem Otrā pasaules kara beigās. Četri teātri, vispirms Liepājas, uzveda romāna dramatizējumu.

Egons Līvs rakstīja scenārijus (dažkārt kā līdzautoru) kinofilmām "Kapteinis Nulle", "Meldru mežs", "Nakts bez putniem", "Akmeņainais ceļš", "Parāds mīlestībā". Pēc Velnakaula dvīņu motīviem uzņemta filma "Jūtas" atzīta par visu laiku labāko lietuviešu spēlfilmu.

Pēc rakstnieka nāves viņa sieva Edīte Gūtmane atrada manuskriptu par vīru, bijušā leģionāra, likteņgaitām, to izdeva grāmatā "Rēta lūpas iekšpusē".

Liepājas pašvaldība atbalstīja Līva darbu izdošanu četros sējumos. 2014. gadā pielikta rakstnieka piemiņas plāksne pie mājas Baznīcas ielā 20, kur bija pirmais rakstnieka ģimenes pieklājīgais mitekļis pēc komunālo dzīvokļu istabām un pažobelēm.

Kopš 2010. gada Liepājas pašvaldībā iedibināta rakstnieka un kinoscenārista Egona Līva piemiņas literārā balva "Krusta ļaudis". Pērn prēmēja rakstnieci Lauru Vinogradovu un labāko jauno autoru Robertu Džeriņu.

Tipogrāfijas radošais pagalms

A. Pumpura iela 10

Kopš pērnā gada 1. augusta Andreja Pumpura ielā 10 saimnieko SIA "Tipogrāfijas radošais pagalms", kuru pārstāv Sniedze, Jānis un Pēteris Ivuškāni. Ar viņu aizrautību bijusi Liepājas tipogrāfija kļūst par mākslas, mūzikas un radošu ideju centru.

Nākotnē Tipogrāfijas radošajā kvartālā – 4500 kvadrātmetros platības – vienlaikus norisināsies dažādas kultūras aktivitātes. Jau tagad notiek koncerti, izrādes, spēles, dejas, bērnu rīti un citi pasākumi.

Pašreiz top filma par vēsturisko tipogrāfiju, pirmizrāde gaidāma 2026. gadā.

Šī bija Liepājā pirmā drukātava, tā dibināta 1823. gadā. Tās pirmais īpašnieks Daniels Fridrihs Zāgers kopš 1824. gada izdeva Liepājas pirmo laikrakstu "Libausches Wochenblatt". Nākamais tipogrāfijas īpašnieks Karls Heinrihs Fēge viens no pirmajiem Liepājā drukājis grāmatas arī latviski, viena no senākajām bijusi "ABC priekš Zlēkas skolas" 1834. gadā. Nākamais īpašnieks Gotlībs Meijers tipogrāfiju nopirka 1851. gadā, paplašināja un modernizēja. Viņš arī pārņēma laikrakstu, kuru pārdēvēja par "Libausche Zeitung".

Jau Pirmā pasaules kara laikā šeit drukāja Liepājas parādzīmes rubļos un papīra kapeikās. Laikā, kurā Liepāju saucam par Latvijas Republikas galvaspilsētu (1919. gada janvāris – jūnijs), sāka drukāt jauno Liepājas pilsētas naudu, kuru vēlāk pielīdzināja valsts naudai, bet aprīlī iespieda pirmās Latvijas valsts kases zīmes – 25 rubļu banknotes.

1939. gadā Meijera tipogrāfiju nopirka valsts, īpašnieki izceļoja uz Vāciju. Jaunus ziedu laikus uzņēmums piedzīvoja 20. gadsimta 60. gados, kad produkcija bija ļoti daudzveidīga, strādāja ap 400 cilvēku. Ražošana krasi saruka valsts neatkarības atjaunošanas gados. Pēdējos gados ēkā valdījis klusums. Laiks jaunai dzīvei!

Mandžūrijas riekstkoks

Rožu laukumā

Rožu laukumu grezno dižkoks – kupls Mandžūrijas riekstkoks, kura zarojums atgādina brieža ragus. Eksota ošveidīgās lapas ir apmēram 125 centimetrus garas, bet katra atsevišķā lapiņa – līdz 20 centimetriem gara un līdz 8 centimetriem plata. Lapu izdalītie fitoncīdi aizbaida kaitēkļus un nomāc mikroorganismus. Rudeņos koks krāsojas dzeltens un nobriedina riekstus. Matains, lipīgs, smaržīgs kažociņš sedz biezu, cietu, grūti pāršķelamu čaumalu, zem kuras slēpjas asi, plāni ribains rieksts.

Mandžūrijas riekstkoki ir ļoti ātraudzīgi, sējeņi jau otrajā gadā sasniedz viena metra augstumu. Aculiecinieks Andris Maisiņš atceras, ka 1961. gadā koka vēl nav bijis. Precīzs tā stādīšanas laiks nav noskaidrots. Dabas entuziasts, dižkoku pētnieks Ansis Opmanis: "1978. gadā riekstkoku mērijuši Salaspils dendrologi, norādot apkārtmēru

diviem stumbriem 0,63 un 0,25 metri un koka augstumu – 5 metri, kas varētu būt nedaudz vairāk nekā 10 gadus vecam kokam. Mans mērījums 2011. gadā ir 3,02 metri.”

2024. gadā veikts oficiāls mērījums – 3,79 metri (mērīts pusmetra augstumā, jo stumbrs zemu sadalās astoņos žuburos), bet augstāk tas jau pārsniedz 4 metrus. Riekstkokam ir apmēram 60 gadi, pēc stumbra apkārtmēra pieauguma lēš biologs Ivars Kabucis un A. Opmanis.

Rakstīts, ka Mandžūrijas riekstkoki ir ļoti veca suga – tie ir relikti no 50 līdz 2 miljonu gadu senatnes. Šīs sugas koki Eiropas un Āzijas ziemeļu joslā iznīcināti ledus laikmetā, saglabājušies Tālajos Austrumos, Amūras lejtecē. Mandžūrija ir teritorija, kas mūsdienās ir sadalīta starp Ķīnu un Krieviju.

Latvijā vecākie Mandžūrijas riekstkoki sasnieguši jau 140 gadus. Tie aug Rīgā un Ķemeros. Mandžūrijas riekstkoks par dižkoku kļūst, kad sasniedz 1,6 metru apkārtmēru (1,3 metru augstumā) un 18 metru augstumu.

Līvas laukums

Līvas laukums ir viena no senajām Līvas ostas vietām, kur plūdusi Līvas upe.

19. gadsimta beigās no tās bija palicis vien Veco vējdzirnavu dīķis, saukts arī par Ungera un Ādgēru, dīķi. Tas kļuva netīrs, dūkstains un smacīgs, tāpēc 1891. gadā ūdenstilpi aizbēra.

Spriežot pēc 1880. gada kartes, dīķis tad bijis ap 170 metru garš, ap 50 metru plats. Tur, kur dīķim bija ziemeļu gals, atrodas Līvas laukums. Dīķa rietumpusē sākās Robežu un Kalēju iela. Klaipēdas iela stiepās gar dīķi. 19. gadsimtā, dīķi padziļinot, tajā atrasts kuģa

vraks. Vēlāk Līvas laukuma zemzemē uzieti ostas pāļi un sena kuģa paliekas. Osta šeit varējusi atrasties starp 1520. un 1600. gadu.

1875. gada Liepājas plānā zīmēts viens no varbūtējiem Līvas upes ceļiem no Pērkones kanāla (senāk – upes): līgani plūstot garām jūrai, upe to sasniegusi Jaunliepājas teritorijā, pie Upmalas ielas (senlaikos tur bijis Upmalciems, stāsta vēsturnieks Arnolds Bērzs). 16. gadsimtā Līvas upi aprakušas klejojošās smiltis, jo ap tās krastiem izcirsti koki un krūmi. Atjaunot kādu no vecajām ostām neizdevās – tās ātri aizsērēja. Kuģiem vajadzēja apstāties jūrā, tos piesēja pie pāļiem, un liepājnieki laivās airējās pie tiem pēc precēm. 1696. gada rudenī vētrā pie Liepājas aizgāja bojā 14 tirdzniecības kuģi. Pēc šīs nelaimes Kurzemes hercogs Frīdrihs Kazimirs vēlēja sākt Liepājai ostas būvi. Sešus gadus zemnieki ar lāpstām raka kanālu no ezera uz jūru, 45–60 metrus platu, 3 metrus dziļu, pēc kādas versijas – tā daļēji bijusi Līvas upes gultne. Tirdzniecības kanāls 1703. gadā bija izrakts.

20. gadsimta pirmajā pusē tuvumā dzīvoja Antonišku ģimene. Savas velosipēdu fabrikas preču zīmi “Liva” brāļi Teodors un Heinrihs Antoniški patentēja 1924. gadā. Līvas laukums vārdu dabūja 1935. gadā.

Franču mākslinieka Aero murālis

K. Valdemāra iela 36

Pērn septembrī franču ielu mākslinieks Aero apgleznoja rietumu fasādi Krišjāņa Valdemāra ielā 36. Mākslas darba centrā ir bērna seja, bet aiz viņa – postaža. Ainai dots nosaukums "Mana valsts, tā ir dzīve". Savā Facebook kontā mākslinieks publicējis komentāru: "Kad miers ir zaudēts, bērni pirmie maksā. (..) Šī freska ir cieņas apliecinājums dzīvībai un jautājumam par netiešajiem zaudējumiem, kas saistīti ar bērniem bruņotos konfliktos visā pasaulē. Kā izdzīvot bērnību, kā sevi projicēt nākotnē, kāda cerība uz nākotni šiem jauniešiem, kuru nevainība ir nozagta."

Zīmējums tapa septiņās dienās, katru dienu strādājot desmit stundas. Izlietoti 10 toni un 130 krāsu baloni, pastāsta uzņēmējs, firmas "Red Sun Buffet" līdzīpašnieks, vairāku Liepājas murāļu veidošanas iniciators Mareks Alberts, kurš sekoja līdzi mākslinieka daiļradei internetā un iesaistīja viņu uz Liepāju. Aero –

tas ir mākslinieka pseidonīms, kā tas pieņemts grafiti kultūrā, kur darbu autori neparakstās ar savu vecāku doto vārdu.

Mareks Alberts ir murāļu mākslas fans, viņš uzskata, ka Liepājā ir pārāk daudz pelēko sienu. Ceļojumos viņš apskata ielu mākslu dažādās pasaules pilsētās un nolēmis tādu skaistumu ieviest arī Liepājā. Līdz šim ar brāļu Albertu atbalstu tapuši astoņi gleznojumi Vecliepājā. Sešus no tiem radījis vietējais mākslinieks Elementons, no tiem vairāki veltīti izcilām Liepājas personībām – kinooperatoram Eduardam Tisē, dzejniecei Mirdzai Ķempei, komponistam Imantam Kalniņam, dziesminiecei Austrai Pumpurei. Septīto radīja itāļu ielu mākslinieks Ozmo Pasta ielā 24 pirms četriem gadiem. Visi šie murāļi ir brāļu Albertu iniciatīva, uzņēmēji arī finansējuši to tapšanu. Ja pietiks līdzekļu, šovasar Mareks Alberts iecerējis starptautisku ielu mākslas festivālu, pirmais atbalsts tam jau saņemts pilsētas kultūras projektu konkursā.

Afištabu vectētiņi

Uliha un E. Rimbenieka ielas stūris

Liepājā saglabājušies trīs graciozi senie afištabi ar elegantām proporcijām: K. Valdemāra un Rožu ielas stūrī, Ezera un Bernātu ielas krustojumā un Uliha un E. Rimbenieka ielas satecē. Viss kā senatnē, vien šim trūkst cepures bumbuliša.

Afištabus pilsētas dome lēma ierīkot jau 1897. gadā, lai uzlabotu pilsētas izskatu un ļaudis vairs nelīmētu visādus paziņojumus

uz fasādēm, žogiem, stabiem un citām nepiemērotām vietām. Toreizējās cariskās Krievijas Kurzemes guberņas birokrātijas dēļ labais darbs aizkavējās. Tāpēc tikai 1899. gadā pēc pilsētas pasūtījuma būvuzņēmējs Gustavs Rīge varēja uzcelt 30 cementētus cilindriskus afišstabus vietās, kuras noteica pilsētas dome, un 1. jūnijā reklāmu kolonnas pēc vairāksolīšanas nodeva nomniekam uz desmit gadiem. No tās dienas paziņojumus vairs nedrīkstēja lipināt nekur citur, noteikumu pārkāpējus solīja sodīt.

Centrādi par reklāmām noteica dome. Par afišu 34 x 34 collas (jeb 86,36 x 86,36 centimetri, jo viena colla ir 2,54 centimetri) uz vienu līdz trim dienām bija jāmaksā trīs rubļi, par katru nākamo dienu – 40 kapeikas. Mazāks sludinājums bija lētāks. Lielākā pretimnākšana bija teātrim, kuram par afišu prasīja rubli. Pilsēta par reklāmstabu nomu ieguva 450 rubļus gadā.

Pirmais afišstabu nomnieks – uzņēmējs, superfosfāta tirgotājs Roberts Zēlīgs apmēram 30 gadus, līdz 1925. gadam – bija Itālijas konsuls Liepājā.

Mainījās laiki un noteikumi. 1946. gadā noteica, ka reklāmām jābūt gramatiski pareizām; pēc gada – ka patvaljīgs paziņojums var sagādāt pat labošanas piespiedu darbus uz četrām nedēļām.

Astoņi jauni robusti reklāmstabi ielās izvietoti 1987. un 1988. gadā, darināti no resnas caurules ar paplatinātu galu. Tagad Liepājas ielās atrodami 20 dažādu laikmetu afišstabi, tiem ir atšķirīgi saimnieki un likteņi.

Stadions "Olimpija" Zvejnieku aleja 2/4

"Olimpijas" stadions ierīkots Liepājas cietokšņa daļā, kuru apjoza pilsētai 19./20. gadsimta mijā. Te, jūras malā, atradās cietokšņa krasta artilērijas 6. baterija. 1908. gadā cietokšņa statusu likvidēja. Vietu atguva pilsēta.

1913. gadā Otrā Liepājas riteņbraucēju biedrību pārdēvēja par Otro Liepājas riteņbraucēju un citu sportistu biedrību "Olimpija". Galvenais mērķis – audzināt riteņbraucējus un apvienot latviešu sportistus. Organizācija pulcēja jau 500 biedru. 1921. gadā biedrība sāka īrēt 6. bateriju. Plašajā nocietinājumu laukā ierīkoja vieglatlētikas, futbola, tenisa laukums, boksa ringu, kanālā – peldētavu, kazemātos – ģērbtuves. Jau togad bijušos nocietinājumus pacēlās Latvijā labākais velodroms. Tam biedrība aizņēmas pusmiljonu rubļu. Biedrība zēla un aizdevumus atmaksāja. Te sākās

Liepājas futbola popularitātes gājiens. Drīz citi sporta veidi palika futbola ēnā. Līdz 1939. gadam, to ieskaitot, "Olimpija" Latvijas futbola meistarsacīkstēs uzvarēja septiņas reizes.

Tieši šeit, no "Olimpijas" stadiona, 1927. gada 31. jūlijā sākās Latvijā pirmais maratons. Tajā piedalījās tikai trīs skrējēji, kuri joņoja uz Bernātiem un atpakaļ. Finišu sasniedza tikai divi, bet trešais Liepājā atgriezās uz motocikla.

Padomju gados šo dēvēja par "Dinamo" stadionu. Velotreku 70. gadu sākumā uzbūvēja no jauna, 1972. gadā tas bijis viens no ātrākajiem trekiem PSRS, un šeit trenējās bijušie pasaules un nākamie olimpiskie čempioni.

2022. gadā laukuma dienvidu galā uzbūvēja piepūšamo futbola halli, kuras kupols sasniedz 21,3 metrus. Halles 8300 kvadrātmetru plašo mākslīgā seguma laukumu visu ziemas sezonu neatkarīgi no laikapstākļiem izmanto galvenokārt Futbola skolas audzēkņi, kuru pērn bija 687. Futbols aizvien ir populārākais sporta veids pilsētā. Ziemā šeit trenējas arī futbola klubi "Liepāja" un "Grobiņa" un citi kolektīvi.

Vasarā futbolisti izmanto "Olimpijas" stadiona āra laukumu, bet kanālā darbojas airēšanas klubs "Atvars".

Liepājas himna un tās tēli

Telefonists

Laivinieks

Pilsēta, kurā piedzimst vējš, – šie vārdi ir Liepājas simbols jau 50 gadus. To autors ir dzejnieks Māris Čaklais. Dziesmu "Pilsētā, kurā piedzimst vējš" ar Māra Čaklā vārdiem komponists Imants Kalniņš sarakstījis 1973. gadā.

"Mūzika atnāca momentāni. Dabūju lapu ar dzejoli, tajā brīdī paņēmu nošpāpīru un tūlīt uzrakstīju šo dziesmu," stāstījis komponists. Liepājnieciski brīvā, it kā nepareizā, dulli nemierīgā, tomēr dziļā, mīlestības piepildītā dziesma kļuva populāra dziesminieces Austras Pumpures un viņas audzēkņu – Austrasbērnu – koncertos un iemantoja neoficiālas liepājnieku himnas statusu.

1999. gada 25. februārī Liepājas dome dziesmu apstiprināja par oficiālu pilsētas himnu.

2010. gada rudenī Kūrmājas prospektā izvietoti pieci bronzā veidoti tēli – katram dziesmas pantam. Konkursā par skulptūru veidošanu uzvarēja mākslinieki Ģirts un Gaits Burvji un Kārlis Īle. Ģirts Burvis veidojis laivinieka, dzintara latviešu un telefonista tēlus, Kārlis Īle – vārnu, bet Gaits Burvis – cilvēku mežu, kas pieplacis pie zemes Kūrmājas prospekta galā, zvejnieku pieminekļa pakājē. Telefonista skulptūra pacelta vēsturiskā telefona stabā, kurš bija saglabājies Jaunliepājā. Dzintara latviešu krogus galdu Ģirts Burvis veidojis, iedvesmojoties no anonīma latviešu amatiera autora gleznas "Re, kā šeitān dzīvo!" (1813.), tā aplūkojama Valsts mākslas muzejā Rīgā.

Diviem dziesmas tēliem ir prototipi. Māris Čaklais draudzējās ar pilsētas Apbedīšanas biroja zārku darbnīcas zārcinieku Edvīnu Hūnu, kurš bijis ar ļoti dziļām zināšanām par Latviju, vēsturi, kultūru, augsta līmeņa intelektuālis. Atceras Imants Kalniņš: "Katrreiz, kad Māris bija Liepājā, mēs pie Edvīna Saldus ielā

satikāmies. Sanācām, sēdējām. Tur bija arī telefonists Jānis Ošenieks, slavenās dziesmas "Tikai no tevis nav vēstules" autors. Jānis spēlēja ģitāru. Tā tas gāja līdz vienai reizei, kad Māris man atnesa dzejoli, kurā viss bija uzskaitīts."

Vai arī aiz "varen varošās vārnas" tēla slēpjas kāds personāžs? Imants Kalniņš sprieda, ka tas ir pats Māris Čaklais, un garāmejot aizvien vārniņai teicis: "Čau, Māri!"

Liepājas ģerbonis

Ausekļa iela 9

Šoreiz stāsts par pilsētas ģerboni, kas rotā Liepājas Valsts ģimnāzijas fasādi.

Šis simbols pilsētā ieraugāms vēl vairākās vietās: gan viesnīcas "Libava" fasādē, gan Liepājas Svētās Trīsvienības katedrāles portālā. Par Annas baznīcas torņa telpā atsego ģerboni pieļauj, ka tas veidots ap pilsētas dibināšanas laiku. Ģerboni varam

ieraudzīt arī vējrādī Jaunliepājā, Jelgavas ielā 41, bijušā ugunsdzēsēju depo tornī. Viens no visjaunākajiem ģerboņiem pilsētvidē ir brīvpieejas basketbola laukumā Dunikas ielas parkā. Atšķirīgs ģerbonis redzams Liepājas muzejā, 1634. gada kartē, kur lauvu grezno zelta kronis.

Liepājas ģerbonis ir "runājošs" – tajā simbolu attēlojums saistās ar pilsētas vārdu. Viens no Liepājas vārda skaidrojumiem ir – vieta, kur aug liepas. Tā par latvisko vārdu Liepāja aprakstījis mācītājs un hronists Pauls Einhorns 17. gadsimta pirmajā pusē. Ir ziņas, ka 16. gadsimtā tagadējā Vecliepājas teritorijā audzis liepu mežs. Cita versija ir, ka liepa ģerbonī ir tādēļ, ka tā bija svēta arī vāciešiem, kas bija lielākā tā laika iedzīvotāju daļa, tāpēc pilsētnieku tradīcija bija pie namdurvīm iestādīt divas liepas. Vēl pirms 15 gadiem tādās bija pie mājas Bāriņu ielā 21.

Lauva ir Kurzemes simbols un rāda, ka Liepāja atrodas Kurzemē un tai pilsētas tiesības piešķirtas Kurzemes un Zemgales hercogistes laikā. Tas notika 1625. gadā. Gan lauva, gan sarkanā krāsa simbolizē spēku, varu, drosmi. Lauva, kas paslējusies uz pakalējām, ir sargājoša. Iespējams, ka simbola devēji ģerbonī atspoguļoja vēlmi, lai šī ir plaukstoša pilsēta, ar kuru hercogs saista cerības. Lauvas divām astēm ir dekoratīva loma, tomēr, līdzīgi kā latviešu jumja zīmē, astes dubultojumu var uzskatīt arī par auglības un veiksmes simbolu.

No 1923. līdz 1925. gadam izstrādāti jaunās Latvijas pilsētu ģerboņi. Tad Liepāja ieguva tādu ģerboni, kādu lietojam tagad.

Latvijas dibinātāji Baseina iela 7

Pie fasādes Baseina ielā 7 ir plāksne izcila valstsvīra Miķeļa Valtera (1874–1968) piemiņai. Valters dzimis Baseina ielā 23, nabadzīga ostar maisu nesēja namiņā, un izaudzis par neparastu, ļoti izglītotu personību. Valtera dzimtā māja nav saglabājusies.

Tieši viņš 1918. gada 17. novembra vakarā atradis īstos vārdus, ar kuriem prata apvienot latviešu tautas politiskos vadoņus vienā Tautas padomē – kopīgam mērķim. Nākamajā dienā viņi proklamēja Latvijas Republiku. "Valters uzsvērtiem vārdiem

stāstīja par liktenīgiem brīžiem vairāku tautu vēsturē, kad tautas nebija sapratušas notikumu vēsturisko nozīmi, bet savstarpējā naidā un strīdos palaidušas garām iespēju nostāties uz laimīgas nākotnes ceļa," kritisko valsts dibināšanas priekšvakaru aprakstījis aculiecinieks Fridrihs Zommers.

Pēc divām dienām Valters kļuva par pirmo Latvijas iekšlietu ministru Kārļa Ulmaņa vadītajā Pagaidu valdībā. Valters aizstāja Ulmani viņa prombūtnē laikā, kad Brīvības cīņu laikā Pagaidu valdība no lieliniekiem patvērās Liepājā (1919. gada janvāris – jūnijs). Vēlāk Valters, būdams Latvijas sūtnis Itālijā, panāca, ka tā pirmā atzina Latviju de iure. Pēc tam viņš bija Latvijas sūtnis Spānijā, Francijā, Polijā, Rumānijā, Ungārijā, Beļģijā, Luksemburgā. Mūžam kaismīgs Latvijas aizstāvētājs.

Jaunības gaitu aprakstā "Atmiņas un sapņi" Valters Baseina ielu nodēvējis par Apšu ielu, kurā šalkušas lielas apses.

1918. gada 18. novembrī Latviju proklamējuši 38 (dažviet minēts skaitlis 39) Tautas Padomes delegāti. Starp tiem bija arī Liepājā dzimušais Edmunds Freivalds (1891–1922), Nācaretes draudzes sludinātāja, diriģenta, grāmatizdevēja dēls, kurš 1919. gadā, Brīvības cīņu laikā, Liepājā dibināja Latvijas preses biroju "Latopress".

Liepājas reālskolā un Nikolaja ģimnāzijā mācījušies šādi Latvijas valsts dibinātāji: pirmo četru Saeimu priekšsēdētājs Pauls Kalniņš, Edmunds Freivalds, Dzērves pagastā dzimušais Emīls Skubiķis, Miķelis Valters.

Liepājas vējš un Vēja iela

Virkne Liepājas ielu jaunus vārdus ieguva 1932. gadā. Bijušo Čaula aploku, vēlāk Čaulu ielu, nosauca Ālandes vārdā, varbūt tāpēc, ka agrāko ganību vieta aizvien bija mitra. Ālandes upe ietek Liepājas ezerā. Turpat blakus agrākajam Meijera aplokam, pēcāk Meijera ielai, iedeva Vēja ielas vārdu. Varbūt tādēļ, ka 119 metru garā ieliņā, kurā ir tikai piecas mājas, vērsta uz ezeru, un tai cauri varēja skriet āzenis un sāmenis.

Vēju ielā 5 dzīvojis kara laika zēns Roans Varkis (1931–2008), kurš sarakstīja ļoti skarbo bērnudienu atmiņu grāmatu "Vēja iela" (2005) un romānu par kādas dzimtas dzīves ceļu vairākās paaudzēs "Mūži kā zvaigznes krīt Kurzemē" (2006). Tā bija iecerētas triloģijas pirmā daļa. Pārējās daļas autors uzrakstīt nespēja. Māja, kurā rakstnieks mitis, nav saglabājusies. No savas ieliņas viņš un vecmamma bija spiesti doties uz laukiem kara gados, kad tēvu vācieši apcietināja un

mamma viena nespēja ģimeni nodrošināt. Aizbraukšanas dienā Vēju ielā pūta stiprs vējš. Vecmamma sacīja: "Tā jau ir vētra," bet viņa arī teica: "Laiks nav stiprāks par gājēju."

Tajā pašā mājā vēlāk īslaicīgi bijis arī rakstnieka Egonā Līva ģimenes mitekļis.

Ne bez pamata vējam Liepājas simbola lomu piešķirušī dzejnieki, sevišķi Māris Čaklais ar vārdiem "Pilsētā, kurā piedzimst vējš". Olafs Gūtmanis aprakstīja Liepāju kā visu vēju māti:

Pilsēta – māmuļa

Visiem šiem strādīgajiem zēgelēs pūtējiem,
Dzirnavu griezējiem,
Plēšu minējiem,
Ērgļu spēlmaņiem,
Daildziedātājiem.

Gūtmanis cienīja senos kuršu vārdus:
saksenis – dienvidrietumu vējš, sāmenis –
ziemeļrietumu vējš, ziemelis – ziemeļu vējš,
āzenis – dienvidaustrumu vējš.

Latvijā valdošie ir dienvidrietumu un rietumu vēji. Tieši Liepājā 1967. gada 17. un 18. oktobrī vējš sasniedza postoša orkāna spēku ar ātrumu 48 metri sekundē. Stiprāks vējš par šo Latvijā nav reģistrēts.

Kino Liepājā

Kinolaikmeta tuvošanos apliecina reklāma: 1880. gadā kūrmājā uztājas fiziķis Dēriņš ar "Pēdējo optisko suareju", rādīs kustināmas stikla bildes ar ūdeņraža gāzes aparātu. Taču pirmais zināmais īstais kinoseanss pilsētā noticis 1898. gadā viesnīcā "Eiropa" Jēkaba (tagad Radio) ielā. Rīgā pirmais seanss rādīts divus gadus iepriekš. Drīz neregulāri filmas demonstrēja daudzviet – vācu teātrī, kūrmājā, cirkā, arī Lielajā ielā 5, kur latvieša Kārļa Stefana "elektro-biogrāfs" piedāvāja humoristīgu programmu".

Pirmā zināmā ēka speciāli kino uzbūvēta 1912. gadā, tas bija Liepājas visu laiku

visgreznākais jūgendstila kinoteātris – Kārļa Stefana radītais "Palass" (vēlāk "Sarkanā bāka") Graudu ielā 27.

Vēl līdz Otrajam pasaules karam Liepājā pastāvēja krāšņi kinoteātri: "Viktorija" (vēlāk "Uzvara", Graudu ielā 36/38), "Odeons" (Graudu 35), "Royal" (tagadējā Kurzemes skvēra vietā), "Kamerlichtspiele" (jeb "Kamergaismas", Lielajā ielā). "Odeonu", Royal un "Kamergaismas" sagrāva karā.

1940. gadā lietuviešu biedrībai "Rūta" atņemtajā Alejas ielā 9 iekārtoja kinoteātri "Daile". 1958. gadā Jūrmalas parkā uzcēla (sākotnēji – vasaras) kinoteātri "Dzintars". 1974. gadā atklāja Baltijā lielāko platformāta kinoteātri "Liepāja" (Radio ielā), bet vienlaikus slēdza "Uzvaru". Kinoteātri neizturēja privatizācijas un videofilmu ēru. 1997. gadā arī "Liepāju" slēdza.

Liepājā dzimuši izcili kinooperatori – Eduards Tisē (uzņēma Liepājas bombardēšanu 1914. gada 20. jūnijā) un Jānis Mūrnieks ("Mirāža", "Ilgaiss ceļš kāpās" u.c.). Pilsētas kinovēsturi apraksta Kristīne Jākabsons vietnē kinoliepaja.lv.

Lai liepājnieki nepaliktu bez ķiniša, uzņēmējs Ivars Kesenfelds 2002. gadā Latviešu biedrības nama ziemeļu spārnā izbūvēja kinoteātri "Balle" pēc Agra Padēļa-Līna projekta ar divām kinozālēm, kopā 250 vietām. Tajā saimnieko SIA "Cinamon Operations Latvia". Pērn un pašlaik populārākā ir latviešu filma "Straume". Pērn tās kaķītis pievilinājis 7168 skatītājus, bet šī gada pirmajā ceturksnī 9142.

Kārlis Ulihs

Kārlis Gotlībs Sigismunds Ulihs ielika pamatus Liepājas uzplaukumam. Talantīgais, darbīgais, tālredzīgais Ulihs (1798–1880) nodzīvoja Liepājā 60 gadus un kalpoja pilsētas vadībā 46 gadus. Pēdējā gaitā no mājām uz Sv. Trīsvienības baznīcu Ulihu pavadīja 150 ģimnāzisti ar lāpām. Avīze iepriekš publicēja bērnu gājiena kārtību no baznīcas uz Vecajiem kapiem, visi vēlējušies viņu pavadīt – skolas, jūrnieki, amatnieki, mūziķi, koris, Aleksandra un Elizabetes gvarde, domnieki, Lielā gilde, ugunsdzēsēji un vienkāršie ļaudis.

Burinieka pasažieris Ulihs Liepājā ieradās no Hanoveres 22 gadu vecumā un stājās darbā komercpadomnieka Frīdriha Hāgedorna veikalā. Pienākumi – sekot līdzīgi līgumu izpildei, uzturēt saraksti svešvalodās. Ulihs ieguva Krievijas pavalstniecību, tika uzņemts Liepājas pilsonībā. 1834. gadā Lielā gilde ievēlēja viņu par pilsētas vecāko un par pilsētas eltermāni. Pēc pilsētu pārvaldes reformas 1878. gadā

Ulihu ievēlēja par Liepājas galvu.

Viņš panāca Liepājas sasaisti ar ārpusauli: Grobiņas šosejas (tagad – Brīvības iela) izbūvi (iepriekš šajā ceļā slika zirgi), Liepājas ostas rekonstrukciju – Tirdzniecības kanālu paplatināja un padziļināja. Viņš panāca atļauju Liepājai būvēt dzelzceļu, pilsēta uzplauka ekonomikā un kultūrā, auga plašumā. Viņš rosināja dibināt Pilsētas banku, Liepājas biržu, Nikolaja ģimnāziju, Meiteņu augstāko skolu, Navigācijas skolu, atjaunoja bibliotēku. Ar viņa tiešu iesaisti sāka veidot Pilsētas parku (tagad – Raiņa parks), dibināja Jūrmalas parku, uzbūvēja Nikolaja peldiēstādi, Kūrmāju, izveidoja vasarnīcu kvartālus peldvietiem. Viņš ataicināja uz Liepāju ērģelnieku Ādolfu Ventu, arhitektu Maksu Paulu Berči. Viņš bija arī mūziķis – spēlēja flautu. Uliha vasarnīcu sauca "Belaria" jeb "Skaistā dziesma".

Jau 1879. gadā Berči zīmētā plānā ierakstīts Uliha ielas vārds.

Visiem pieciem Uliha dēliem pirmais vārds bija no tēva – Kārlis, bet abām meitām no mātes – Antonija. Uliha mazdēls Ansis Ulihs piedalījās Latvijas atbrīvošanas cīņās. Dzimtas atvases 1939. gadā repatriējās uz Vāciju.

Muiņas nams un laukums pie tā Vecā ostmalā 54

Laukums Vecajā ostmalā pie cēlā muiņas nama saistīts ar valsts vēsturē nozīmīgu notikumu. Šeit 1919. gada 27. jūnijā kuģis "Saratov" krastā nogādāja Pagaidu valdību ar Ministru prezidentu Kārli Ulmani: noslēdzās Liepājas – Latvijas galvaspilsētas laiks.

1919. gada sākumā lielākajā daļā Latvijas pie varas bija boļševiki jeb lielinieki. Lai kopīgi cīnītos pret tiem, Pagaidu valdība 1918. gada decembrī noslēdza līgumu ar vāciešiem par landesvēru, kurā iekļāva baltvācu, latviešu un vienu krievu rotu. Šī vienošanās latviešos sākotnēji viesa neuzticību Pagaidu valdībai. Tikai Liepājā un apmēram 50 kilometru rādiusā ap to vara vēl piederēja vācu spēkiem. 1919. gada 6. janvārī Pagaidu valdība bija spiesta pārcelties uz vācu okupācijas nabadzināto Liepāju. 16. aprīlī notika baltvāciešu apvērsums pret Latvijas valsti. Puča valdības priekšā stājās Andrievs

Niedra. Ulmanis un vairāki ministri patvērās Lielbritānijas pārstāvniecībā Peldu ielā 56, bet pēc tam valdības locekļi pārcēlās uz kuģi "Saratov", kas nostājās Karostas reidā līdzās angļu, franču un igauņu kuģiem. Pēc Cēsu kaujām pučistu valdība atkāpās. 23. jūnijā pēc sabiedroto lielvalstu prasības vācu karaspēks atstāja Liepāju. 25. jūnijā liepājieki nojauc vācu ķeizara pieminekli pie Kūrmājas. 27. jūnijā "Saratov" atgriezās krastā, pie muiņas ēkas sajūsmināti to sagaidījuši ap 20 tūkstošiem pilsētnieku. 7. jūlijā "Saratov" aizveda valdību uz Rīgu.

Mūsdienās piemiņas vieta šiem notikumiem ir blakus Loču tornim, bet 1936. gadā muiņas nama priekšā iestādīja Vadoņa ozolu. Te atzīmēja atceres datumus. Koks nav saglabājies.

Muiņas nams muiņnīcas darbam nodots 1881. gada vasarā. Blakus atradās muiņas noliktavas, iela gar muiņas kompleksu saucas Muiņas iela, bet muiņas priekšā atradās Filipa laukums.

Bijušais muiņas nams pārtop par privātu konferenču ēku.

Jahtu osta Vecā ostmalā 39

Liepājas jahtu ostu apsaimnieko Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvalde kopš 2014. gada. 2020. gadā izveidoja peldošās piestātnes un uzbūvēja jahtu centra servisa ēku ar biroju, apmeklētāju dušām, tualetēm un veļas mazgātavu. Līdz tam septiņus gadus jahtu osta darbojās viesnīcas "Promenade Hotel" paspārnē. Pēdējos gados šī ir vienīgā jahtu osta Latvijā ar vides kvalitātes zīmi – Zilo karogu. Burātājiem visvairāk patīk, ka piestātnes atrodas pilsētas centrā.

Pirms pandēmijas, 2019. gadā, ienākušas 370 jahtas. Sākoties kovidā ērai, skaits krasi saruka. Tagad viesu jahtu skaits lēnām pieaug. Pērn ienākušas 243, ar tām uz Liepāju atbraucis apmēram tūkstotis tūristu. Vienlaikus šeit var uzņemt līdz 50 dažādu peldlīdzekļu. Šogad pirmie burātāji – poļu jahta – ieradās 21. martā.

Pirms pandēmijas galvenie šurpburātāji bija vācieši. Tagad aktīvākie ir poļi un lietuvieši. Vistālākie ceļotāji nākuši no Austrālijas un Čīles.

Nereti iegriežas vareni div- un trīsmastnieki no Polijas un Lietuvas. Biežākais no lielajiem viesburiniekiem ir Polijas Skautu un gaidu asociācijas kuģis "Zawisza Czarny", kurš Liepājā ierodas jau daudzus gadus vairākas reizes sezonā. Šis kuģis ir 42,7 metrus garš. Atkārtoti viesojies arī 55 metrus garais mācību kuģis "Fryderyk Chopin", tā masti slienas 37 metru augstumā, un Klaipēdas Universitātes burinieks "Brabander". Ekskluzīva viešņa ir bijusi 60 metru garā motorjahta "Viva la Vie", reģistrēta Īrijā.

Līdz tam, ka Liepājā atkal būs četri jahtklubu, kā bija gados starp Pirmo un Otro pasaules karu, tāls ceļš ejams. Pilsētas 300 gadu jubilejai Liepājas vecākais jahtklubs "Nord" (dibināts 1883. gadā) veltīja starptautiskas sacīkstes ar dalībniekiem no Mēmeles (Klaipēdas), Kēnigsbergas, Rīgas. Valsts prezidenta Jāņa Čakstes balvu izcīnīja "Nord" jahta "Nord-West", balvas saņēma arī pārējie Liepājas klubi.

Tramvaja tilts

Kad 1703. gadā bija izrakts Tirdzniecības kanāls, tam pāri turēts peldošs tilts. Arī 1810. gadā bijis peldošs tilts, kurš stiprā ledus iešanā aiznests jūrā. 1812. gadā uzbūvēts jauns peldošais tilts, bet 1830. gadā – pastāvīgs koka tilts, kuram sānos ierīkoti "bulļi" ledus laušanai. Nākamais bijis 1866. gadā celts

tilts virzienā uz Aleksandra (tagad Brīvības) ielu. Kad Liepāja dabūja dzelzceļu, pār tiltu nepārtraukti ripojuši preču veltumi, bija bažas par tilta izturību. Tāpēc nolēma būvēt jaunu dzelzs konstrukciju tiltu.

Jauno Tirdzniecības jeb Hanzas tiltu uzbūvēja 1881. gadā, tā vidējais posms bijis grozāms kuģu caurlaišanai. Tilta dzelzs daļas ražotas Beļģijā, bet balsti apšūti ar granīta flīzēm no Bornholmas. No 1899. gada pār tiltu kursēja tramvajs. Tilts piedzīvoja sirmu vecumu, tas nojaukts tika 1961. gadā.

1960. gada vasarā uzbūvēja Tramvaja tiltu, kuru lietojam. Tilts būvēts atverams, bet vai pacelšanas mehānisms kādreiz izmantots? Padomju avīzēs par lieliem kurioziem nerakstīja, bet liepājnieks Imants Vismins atceras: "Jā, tilts bija pacelts divas diennaktis, jo to vairs nevarēja nolaist. Toreiz pastaigājās ar meiteni, viņa netika mājās, pa veco tiltu vairs negribēja iet. Tad gājām pastaigāties uz parku. Kad pacelto daļu beidzot nolaida lejā, neviens vairs to neuzdrošinājās vēlreiz atvērt."

1994. gadā tilta centrālā laiduma locīklu likvidēja. Tiltu pārvērtā par trīslaidumu nepārtrauktas sistēmas siju tiltu. 2019. gadā pabeidza tilta rekonstrukciju – tas bija nepieciešams, jo tērauda konstrukcijas bija stipri korodējušas. Tiltu ne tikai saremontēja un stiprināja, bet arī paplatināja uz katru pusi, tā rodot vietu velojoslām. Restaurēja Liepājas metalurgu lietās margas, bet neatjaunojamo vietā izgatavoja analogas. Tilta garums ir 95 metri.

Liepājas tramvajs Rīgas iela 54A

Ar elektrisko tramvaju Liepāja bija pirmā Baltijā, ceturtnā Ziemeļeiropā un divpadsmitā cariskajā Krievijā. Pilsētas dome bija noslēgusi līgumu ar Nirnbergas Kontinentālo elektrisko uzņēmumu sabiedrību par elektriskā dzelzceļa un elektriskās stacijas būvi un izmantošanu pilsētā, tagadējā Rīgas ielā 54 un 54a uzbūvēja elektrostaciju un depo.

Pilsētas ielās tramvaja ritms sākās 1899. gada 26. septembrī. Pirmā līnija: Pilsētas tilts – Karosta. Publika interesē milzīga: pirmajās trijās bezmaksas stundās izvizinājušies 4–5 tūkstoši cilvēku. Nākamajā dienā sākās regulāra satiksme. Iepriekš izsludināti satiksmes noteikumi: kad atskan signāls, publikai, jātniekiem, ekipāžām un lopiem tūdaļ jāatbrīvo ceļš vagonam. Ratiem aizliegts braukt pa sliedēm. Aizliegts pieķerties vadiem, rāpties un karāties tramvaja līnijas stabos, atdarināt tramvaja signālus, malku,

ogles un citas mantas izkraut uz sliedēm. Pirmajā dienā ielu zēni rādījuši dumjības mākslu, ķērušies pie tramvaja buferiem, likuši akmentņus sliežu rievās, vagonus pavadījuši ar gaviļiem un svilpieniem. Kārtības sargi Suvorova (tagad – Raiņa) un Stacijas (tagad Rīgas) ielā nespējuši palaidņus savaldīt.

Turpmāk tramvajs ir likumojis pa Graudu ielu un Kūrmājas prospektu, pa Rožu, Alejas, Peldu ielu un citām ielām. Mainoties laikiem, mainījās vajadzības. 1971. gadā atvēra līniju uz Dienvidrietumiem un slēdza Karostas virzienu. 2013. gadā izbūvēja sliedes uz Ezerkrastu. Tagad maršruta garums (abos virzienos) ir 14,8 kilometri, ir 36 pieturas. Kopš 2021. gada ripo jauns, Horvātijā ražots tramvajs. Spēlei "Liepājas pēdas Latvijā" 4. maijā depo teritorijā novietots 44 gadus vecais, Čehijā ražotais vagon – iemīlotais Ziemassvētku tramvajs. Lai ziemā no sliedēm notīrītu sniegu, ielās izbrauc "Sniegbaltīte", pašu tramvaja darbinieku izgatavots transportlīdzeklis, kuram pamatā bijis sākotnējais. ap 125 gadus vecais Liepājas tramvajs no Ķelnes.

Senā gāzes fabrika – GASO Liepājas iecirknis Vecā ostmala 16/18

Šeit 1882. gada augustā iesvētīja Maksa Paula Berči projektēto Liepājas gāzes fabriku, kurā no akmeņoglēm ražoja gāzi. Pilsētas dome atļāva gāzes fabriku izveidot vācu uzņēmumam "Schmidt&Bichel" ar noteikumu, ka pēc 50 gadiem fabrika piederēs Liepājai. Viens no sākotnējiem mērķiem – ielu apgaismošana ar gāzi petrolejas lampu vietā. Jau iepriekš izbūvēja gāzes vadu tīklu, un 1882. gada februārī iedegās pirmās gāzes laternas, gada beigās to bija 372. Jaunliepājniekiem pirmās 87 gāzes laternas iedegās tikai 1883. gada janvārī, jo gāzes vadu vajadzēja pārvilkt pār dzelzceļa tiltu. Drīz gāzi izmantoja arī mājokļu apgaismošanā.

Darbs bija bīstams, 1910. gadā milzīgas caurules sprādziens ievainoja astoņus strādniekus. "Nospiedošu iespaidu atstāja krāšņkuru grūtais darbs putekļos, dūmos un

gāzes tvaika un dažādu smaku pilnā gaisā, un lielā karstumā,” rakstīja prese 1913. gadā.

Gāzes ražošanā ieguva vērtīgus blakusproduktus, piemēram, koku un darvu. Par amonjaka un skābju izstrādājumiem fabrika ieguva godalgu Liepājas rūpnieku un amatnieku paraugu izstādē (1924). Tolaik Latvijā vienīgi te ražoja gāzoliņu – degvielu automobiļiem un lidmašīnām.

Sākās elektrības uzvaras gājiens – 1920. gadā Liepājā gāzes laternas aizstāja ar elektriskajām. 1964. gadā fabriku slēdza, vairs nebija rentabla. Vietā nāca daudz efektīvākā propāna gāze, kuru klienti saņēma balonos, un dabasgāze, kuru pārvada pa cauruļvadiem. 1993. gadā vecās, cilindriskās gāzes uzglabāšanas tvertnes jeb golderus nojauc.

Tagad šeit saimnieko A/S “GASO” (Latvijā vienīgais dabasgāzes sadales sistēmas operators) Liepājas iecirknis, kas atbild par cauruļvadiem, pa kuriem dabasgāzi saņem klienti Liepājā, Dienvidkurzemes, Kuldīgas un Saldus novados – gan dzīvokļos, gan uzņēmumos. Liepājā ir 23 600 dabasgāzes patērētāju, kuru vajadzībām kalpo 285 kilometri gāzesvadu. Ja notikusi gāzes noplūde vai gaisā jūtama gāzes smaka, jāzvana avārijas dienestam 114.

Pirmā Liepājas augstceltne – Kļeņņina nams Baznīcas iela 18

Pirmais debesskrāpis, kā to nosaukuši liepājnieki, jeb pirmais sešstāvu nams pilsētā uzcelts 1913. gadā. Nama īpašnieks Semjons Kļeņņins sācis būvēt blakus vēl vienu, vēlējies nopirkt arī trešo gruntsgabalu šajā kvartālā. “Debesskrāpju” kvartāla idejas izjauca Pirmais pasaules karš.

Būvuzņēmējs S. Kļeņņins (1855–1929) Karostā cēlis jūras hospitāli, dzīvojamus namus ārstiem, divas jūrnieku kazarmas, jūras virsnieku sapulču namu, manēžu un citas būves. Liepājā (Karosta atradās aiz pilsētas robežām) – Helēnas mazbērnu novietni (vēlāko dzemdību namu Sporta ielā 16), namu Rožu ielā 10 un citus, atmīņās raksta viņa mazdēls S. Andaburskis.

Baznīcas ielas 18. namam vajadzēja būt visaugstākajam pilsētā, ar vizituzīgākajām konstrukcijām, visērtākajiem dzīvokļiem,

ugunsdrošam, ar centrālpakuri, gāzes plītiņ, silto ūdeni, liftu. Griestu gleznojums nama vienā pusē veidojuši latviešu, otrā – vācu amatnieki. Latviešu darbs esot bijis pārāks.

Vectēvs pratis darbus nosolīt ar zemāko cenu. Baznīcas ielā 18 daudz izmantojis valsts būvēs izbrāķētus ķieģeļus. Pieņēmis lētākus strādniekus no Krievijas, procesus racionalizējis. Logus un durvis būvobjektiem pasūtījis paša galdniecībā, ķieģeļus – savā Paplakas ķieģeļnīcā.

Uzņēmējs dzimis Krievijā, Arhangeļskas guberņā, zemnieka ģimenē. Izglītojies divus gadus vietējā draudzes skolā, 13 gadu vecumā patstāvīgi devies uz Pēterburgu, tur strādājis arī pie barona Štiglica (domājams – mecenāts Aleksandrs Štiglics, Centrālās tehniskās zīmēšanas skolas dibinātājs). Liepājā ieradies 1886. gadā strādāt par kasieri privātā Minskas bankā. Līdz mūža beigām dzīvojis 1895. gadā nopirktā koka mājā Elļas (tagad – Oskara Kalpaka) ielā 80. Blakus tai izveidojis “Famīlijas dārzu” – dārza restorānu. Nekad nebeidzis izmēģināt dažādus – reizēm arī neveiksmīgus – paša izgudrojumus.

Jūgendstila ēkai Baznīcas ielā 18 pērn restaurētas ārdurvis, to atjaunošanā ieguldīts arī pašvaldības līdzfinansējums.

"Wolftrike" drifta arēna Ganību iela 197/205

2024. gada jūnijā Ganību ielā 197/205 atvērta elektrisko drifta triciklu arēna, kuru izveidojuši šo triciklu ražotāji SIA "Wolftrike" – liepājnieku Ašmaņu ģimene.

Drifta arēna ir sporta un izklaides centrs. Tajā galvenā brīvā laika nodarbe ir izbraucieni ar drifta triciklu. Drifts – tā ir sānslīde. Šeit, 3000 kvadrātmetru plašajā hallē, likumojot pa trasi ar triciklu, drīz vien var saprast, kas ir apzināta sānslīde un kā braucamrīku sānslīdē savaldīt. Izbraucieni ar drifta triciklu ir pirmie soļi motosporta drifta disciplīnā. "Wolftrike" drifta disciplīna ir oficiāls Latvijas Automobilu federācijā reģistrēts sporta veids. Arēnā

sadarbībā ar "Porsche Latvija" vakaros notiek drifta skola bērniem, viņi apgūst teorētiskās zināšanas un praktiskās iemaņas, kas vēlāk noder autosportā. Te arī trenējas bērni un jaunieši, kuri nodarbojas ar motosportu un piedalās motokrosā. Drifta arēnā iemācījušies, kā pēc tam sacīkstēs savaldīt motociklu, kad likumā izslīd aizmugurējais ritenis, un gūst labākus sportiskus rezultātus.

SIA "Wolftrike" vadītājs Klāvs Ašmanis uzsver, ka izbraucieni drifta arēnā pielīdzināmi drošas braukšanas skolai, iemāca kontrolēt sānslīdi, braukt ātri un droši. Braucieni ar triciklu piemēroti ikvienam, augumā garākam par 120 centimetriem, arī bez pieredzes autobraukšanā. Tos var izbaudīt arī cilvēki, kuri ikdienā pārvietojas ratiņkrēslā. Galvenokārt apmeklētāji ir pieaugušie. Līdz šim vecākā braucēja bijusi 78 gadus veca sieviete. Viens izbrauciens paredzēts 10 minūtēm. Pēc divām minūtēm jau nogurstot rokas, taču, kad trases likumos pieredzēta sānslīde pēc sānslīdes, izbrauciena pēdējās minūtēs jau rodas iemaņas, kā to savaldīt.

Šo triciklu ideja pieder tā būvētājiem, tie ir unikāli un top Liepājā. Par drifta arēnas franšīzes konceptu ieinteresējušies uzņēmēji Dānijā un Apvienoto Arābu Emirātos.

Garākā iela – 14. novembra bulvāris

Garākajā Liepājas ielā (8,1 km) – 14. novembra bulvārī – pie bijušajiem pulvera pagrabiem novietota piemiņas zīme 1919. gada 14. novembra Liepājas varoņiem. Todien Latvijas aizstāvji no Liepājas atsitā bermontiešus. Šos pagrabus vēsturiski sauc – Dienvidu forti.

1919. gada rudenī turpinājās Latvijas Atbrīvošanas karš. Liepāja bija latviešu kontrolē bementiešu aizmugurē. Bermontieši bija Pāvella Bermonta Rietumkrievijas brīvprātīgā armija, kurā lielākoties karoja vācieši, vēloties te saglabāt savu ietekmi.

Novērtējot Liepājas stratēģisko nozīmi, šeit izveidoja Lejaskurzemes kara apgabalu, kuru komandēja pulkvedis Oskars Dankers. Viņa rīcībā bija 1400 vīru, ļoti vāji bruņoti. Pilsētas

aizstāvjiem noderēja apkārtējās ūdenstilpes un cara laika nocietinājumi.

Ap Liepāju pulcējās 3000 bermontiešu karaspēks vācu armijas kapteiņa Karla fon Plēves vadībā. 6. un 7. novembrī liepājnieki atvairīja ienaidnieka uzbrukumu ziemeļos no Tosmares ezera un no Dienvidu forta. 13. novembrī vācu artilērija nepārtraukti apšaudīja Liepājas aizstāvjus. 14. novembris sākās ar spēcīgu apšaudi. Kaujās vācieši ieņēma Ziemeļu fortu, apgāja redānu, nokļuva Šķēdes tilta aizstāvju aizmugurē, latvieši bija spiesti atkāpties no Vidusforta.

Pretinieks ielenca arī Dienvidu fortus, daļu latviešu kareivju sagūstīja, citus izklīdināja, bet 20 notūrējās, ielenkti pulvera pagrabā. Bermontieši sasniedza Saules muižu (Cukura iela) un fabriku "Vezuvs" (vēsturisko "Liepājas metalurga" teritoriju). Bojāto telefona sakaru dēļ latviešu pozīcijas bija neskaidras. Gaismai austot, latvieši varēja sākt pretuzbrukumu ziemeļu un austrumu virzienā, izdzina ienaidnieku no Ziemeļu forta, no "Vezuva" un Saules muižas. Liepāju atbalstīja arī angļu kuģu artilērija. Arī pie Dienvidu forta bermontiešus salauza. 14. novembra kaujā krita 38 Liepājas aizstāvji, ievainoja 71, pazuduši 127.

Bermontieši piedzīvoja lielu sakāvi 11. novembrī Rīgā un 14. novembrī Liepājā. Liepājas latviešu spēki 26. novembrī sasniedza Lietuvas robežu. Tā izbeidzās cīņas ar bermontiešiem Lejaskurzemē. Lasiet Ivara Kupja rakstu žurnālā "Liepājas Vēstules" (2024/4)!

Dzelzceļš – nozīmīgs Liepājas attīstībā

Ilgus gadus Liepājai izdevās tikt pie dzelzceļa. Biznesam svarīgais transports jau bija Rīgai, Daugavpilij, Pēterburgai, Varšavai, kamēr Liepāja nīka. Pilsētas vadītājs Kārlis Ulihs daudzkārt devās uz Pēterburgu, beigu beigās tur palika uz 18 mēnešiem (rakstīts Uliha nekrologā), tur iemācījās krievu valodu, lobēja Liepāju un savu panāca.

"Bānūzis pie Liepājas, kam rudenī grunts akmini lika, jau iesākts. Dzelzes fermas priekš 67 maziem un 9 lieliem tiltiem Varšavā apstellētas, daļa jau ar dampkuģiem uz "Liepāju atvesti". Astoņi vakts namiņi gatavi, citi taisāmi," dzelzceļa tapšanu aprakstīja Latviešu Avīzes 1870. gada pavasarī. Parīzē apstellēja 39 pasažieru vagonus, bet 869 ratus preču vešanai – Berlīnē, Varšavā un citur. Pirmais savienojums atklāts 1871. gada septembrī – 276 kilometru līnija ar Kaišadori (Lietuvā pie Kauņas), lai satiksmi

saistītu ar Sanktpēterburgas–Varšavas dzelzceļa Prūsijas atzarojumu. Tad arī stacija bija gatava. 1873. gadā Liepāju savienoja ar Kalkūniem (pie Daugavpils), Jelgavu un Mažeikiem, 1876. gadā – ar Romniem (Ukrainā, Sumu apgabalā).

1879. gadā "Latviešu Avīzes": "Īstā laikā liepājnieki vairāk ir darījuši nekā pavadītos 24 gados. Lieli, vairākstāvēgi spīķeri ir taisīti, priekš 600 vagoniem ir nolikšanas vieta. Pilsēta un osta caur dzelzceļu labi vienota. Liepāja palikusi par pirmo un labāko ostu Baltijā." Izaugsme no 10 000 iedzīvotāju mazpilsētas (1871) līdz 64 489 iedzīvotājiem (1897).

Dzelzceļa kravu apgrozījums Liepājā pirms kovida pandēmijas bija vidēji 3,5 miljoni tonnu gadā. Kopš Krievijas sāktā kara Ukrainā kravu apgrozījums Liepājas stacijā sarucis, 2024. gadā 2,36 miljoni tonnu.

Nākotnē Latvijas dzelzceļš Liepājas stacijā pasažieru ērtībām plāno izbūvēt paaugstinātu platformu un rekonstruēt gaisa tiltu. Pasažieru vilciens starp Liepāju un Rīgu kursē katru dienu.

Annas aptieka – jūgendstils Jaunliepājā Rīgas iela 39

Annas aptieka ir septītā vecākā zāļu tirgotava Liepājā. 1900. gadā tās dibinātājs, farmācijas maģistrs Pauls Špērs publicēja sludinājumu: "Liepājā. 6. normālapotiekas atvēršana. Jaunliepājā pie Annas tirgus (gadatirgus laukumā), Paula namā, jau no janvāra mēneša esmu atvēris "Annas aptieku" un piedāvāju Liepājas apkārtnes publikai bagātīgu krājumu medikamentu un citas aptieku preces."

Pauls Špērs – dzimis liepānieks, viņa tēvs bija gleznotājs un zīmēšanas skolotājs Nikolaja ģimnāzijā. Izstudējis Tērbatas universitātē, strādājis Krievijas lielpilsētās. Atgriezies Liepājā, vadīja Annas aptieku līdz 1913. gada martam. Špērs darbojās savas jomas publicistikā, no 1908. līdz 1913. gadam izdeva žurnālu "Baltische Pharmazeutische Monatsheft", īpaši pievērsās farmācijas vēsturei.

Pēc tam aptieku vadīja Rucavas mācītāja dēls Hugo Rimšneiders. Latvijas neatkarības laika pēdējā aptiekas īpašnieka Leona Meierovica un pārvaldnieka Georga Gersona ģimenes ir holokausta upuru sarakstā.

Annas vārdu zāļu tirgotava zaudēja padomju okupācijā. Tā tikusi slēgta vienīgi divus mēnešus pēc Otrā pasaules kara, kad aptieka bijusi izpostīta. Tagad to oficiāli sauc par Jaunrozes aptieku, bet liepāniekiem tā tik un tā ir Annas aptieka.

Bijušajā īres namā tagad ir arī doktorāts. Ēku cildina jūgendstila pētnieks Jānis Krastiņš, kurš tās arhitektūras rokrakstā saskata Ludvigu Melvilu; uzsver, ka stūra balkons ir viens no efektīgākajiem jūgendstila ornamentālajiem pieskārieniem "kieģeļu stila" celtnēm. Balkoniņā sakopoti saspriegti liektu līniju un lenšu vijumi, "ziedu, stublu un lapu herbārijs", dažādas ģeometriskas figūras. 80. gadu beigās mākslinieks Raimonds Gabaliņš interjeru iekārtoja jūgendstila garā, izveidoja arī divus tēlnieciskus sienu plafonus.

Liepājā divas aptiekas pastāvējušas jau 17. gadsimta pirmajā pusē – Andreja (sākotnēji Andresa) un Zaļā aptieka. Tagad Liepājā ir vairāk nekā 30 aptieku. Vien dažām bijusi nemainīga mājvieta.

Liepājas Olimpiskais centrs Brīvības iela 39

Plašu, liepāniekiem vēl nebijušu daudzfunkcionālu sporta un kultūras kompleksu – Liepājas Olimpisko centru (LOC) – uzbūvēja 2008. gadā pēc arhitekta Andra Kokina projekta.

LOC 18 tūkstošos kvadrātmetru iekļauj sporta zāles, tostarp arēnu, basketbolam, volejbolam, florbolam, galda tenisam, boksam, džudo, grieķu-romiešu un brīvajām cīņām. Te atrodas arī koncertu un konferenču zāle – Rožu zāle, deju un banketu zāle – Tango zāle, semināru un konferenču telpas – Saules un Liepu zāle. Namā atrodas arī bibliotēka "Varavīksne" un telpas Bērnu un jauniešu centra pulciņu nodarbēm. Vispopulārākais pasākums šajā namā ir izstāde "Ražots Liepājā". Šogad to apmeklējuši 20 tūkstoši cilvēku.

SIA "Liepājas Olimpiskais centrs" kopā ar meitas uzņēmumu "OC Liepāja" atbild

par plašu pilsētas sporta saimniecību un nodarbina 92 strādājošos. 2011. gadā kompleksu papildināja baseina un spa ēka. 2013. gadā SIA "OC Liepāja" sāka apsaimniekot piecus stadionus ("Daugava", "Olimpija", "Daugavas" rezerves stadions, Velnciema un Raiņa parka stadions).

2014. gadā SIA "OC Liepāja" aprūpē nonāca daudzveidīgais atpūtas komplekss "Draudzība" Bernātos, kur vairāki sporta laukumi un vingrošanas ierīces pieejamas ikvienam. LOC saimnieko arī pilsētas ledushallē, kuru iegādājās 2014. gadā.

2018. gadā atklāta vieglatlētikas manēža, kurā trenējas arī florbolisti, ir piemērots laukums pludmales volejbolam un pludmales tenisam un izmantojama alpīnisma siena. Gadu vēlāk atklāta tenisa halle ar pieciem slēgtiem tenisa kortiem. LOC pārziņā nonāca arī vēsturiskā "Daugavas" sporta zāle, bet 2022. gadā atklāta futbola halle blakus stadionam "Olimpija".

LOC prioritāte ir bērnu un jauniešu sports, tomēr dažādās sporta bāzes pieejamas ikvienam. Pašlaik LOC remontē jaunu vietu – tā būs Kustību māja Rīgas ielā 56, vēsturiskajā Liepājas spēkstacijā, kur reiz ražoja elektrību pilsētas tramvajam. Kustību mājas ideja – kustības attīsta un palīdz veselīgi dzīvot jebkuram, no zīdaiņa līdz sirmgalvim.

Oskara Kalpaka tilts

Oskara Kalpaka tilts – vienotājs un šķērējs – stiepjas pāri Karostas kanālam un savieno Karostu ar pārējo Liepāju. Kad tilta daļas pagriežas, lai dotu ceļu kuģiem, Karosta ir nošķirta. Šāds izgriežamais tilts ir vienīgais Baltijas valstīs.

Tilts ir cariskās Krievijas iecerētā Liepājas militārā kompleksa daļa. Bez Karostas tilta militārais komplekss nebūtu pilnvērtīgi izmantojams. 1890. gadā Krievijas imperators Aleksandrs III apstiprināja lēmumu par kara ostas būvniecību.

Kamēr nebija tilta, satiksmi pāri Karostas kanālam uzturēja prāmis. Tiltu uzbūvēja 1906. gadā. Projekta autors ir vācu inženieris Haralds Halls. Bija Krievu–japāņu kara un 1905. gada revolūcijas nemieru laiks, tāpēc tiltu būvēja 11 mēnešus ilgāk, nekā plānots. Tilta balsti iebūvēti 15 metru dziļumā. Abas tilta puses – konsoles – ir vienāda garuma. Kopējais tilta garums ir 133 metri. Tiltam ir

gofrēta tērauda lokšņu buras, lai līdzsvarotu tiltu pret vēja spiedienu. Tās ievietotas margās un zem brauktuves.

Sākumā tiltu grozīja ar divu rokturu rokas tītavu, četri strādnieki to paveica piecās minūtēs. Tagad tiltu atver automatizēti ar jaudīgiem elektrodzinējiem līdzīgā ātrumā.

Tiltu saspridzināja 1915. gadā pēc Krievijas Baltijas kara flotes komandiera pavēles, krieviem aizejot no Liepājas Pirmā pasaules kara sākumā, gan arī to bojāja Otrajā pasaules karā vācu un padomju aviācijas uzlidojumos. Miera laikos: 1926. gadā ziemeļu balstam uzbrauca norvēģu tankkuģis "Narne", bet 2006. gadā – Gruzijas tankkuģis "Anna". Šoreiz ziemeļu puses konstrukcijas vajadzēja būvēt no jauna. 2009. gadā uzņēmums "Rīgas tilti" to paveica. Atjaunoja pat laternas, kuras vizitabīgākā apliecina šī valsts nozīmes tehnikas pieminekļa piederību jūgendstilam. Liepānieks Aigars Štāls uzrakstījis grāmatu "Kalpaka tilts Liepājā".

Vai tilts atvērts kuģiem, to mūsdienās var apskatīties tiešsaistē mājaslapā *liepaja-sez.lv*.

Ziemeļu mols

1890. gadā Krievija cars Aleksandrs III apstiprināja Liepājas kara ostas būvniecības lēmumu.

Pirmie darbi – izveidot hidrotehniskās būves: molus, viļņlaužus paralēli krastam un pagaidu ostu. Ar moliem norobežoja akvatoriju, kurā padziļināja gultni, izveidojot priekšostu. Viļņlauži aizsargāja priekšostu no pārmērīgiem viļņiem un smilšu sanesām.

Ziemeļu mola uzdevums bija aizsargāt priekšostu un ieeju Karostas kanālā no bargajiem ziemeļu un ziemeļrietumu vējiem. Būves projekta autori – inženieri Pjotrs Boreiša un Semjons Maksimovičs un Kara ostas būvdarbu vadītājs, inženieris Jans Makdonalds.

Molu sāka būvēt 1891. gada vasarā. Mola pamatni uzbēra no akmeņiem, uz kuriem taisnā leņķī sakrāva dažāda lieluma betona masīvus. Akmeņus veda no Pāvilostas. Betona masīvus – milzīgus klučus – izgatavoja turpat

krastā pie mola. Tāda kluča izgatavošanai vajadzēja apmēram trīs mēnešus, jo vispirms tie bija jātur veidformās, pēc tam bija jāgaida, kamēr tie labi izžūst un iegūst vajadzīgo izturību. Viļņlaužu un molu galvas būvēja kā pozīcijas ātršāvējai artilērijai ostas vārtu aizsardzībai. Ziemeļu mols iestiepjas jūrā 1800 metru garumā un ir septiņus metrus plats.

Jau 1893. gada novembrī mols bija gatavs. Augustā Liepājā ieradās Krievijas ķeizarpāris un divu betona masīvu īpašā atverē ievietoja sudraba piemiņas plāksnes, monētas un vēstījumu. Atverī aizmūrēja un simbolisko Karostas pamatakmeni aiztransportēja uz Ziemeļu mola galvu un iegremdēja jūrā. Otru simbolisko pamatakmeni aizveda uz Tirdzniecības ostas vecā Dienvidu mola galu un arī ielaida jūrā.

Mola papildu stabilitātei pret viļņu triecienspēku gar tā ziemeļu sienu novietoti betona veidojumi ar nosacītiem četriem rāgiem – tetrapodi.

Ziemeļu mols ir kļuvis par iecienītu makšķerēšanas, pastaigu, atpūtas un dabas baudīšanas vietu.

Karostas un Liepājas cietokšņa tapšanu plašāk pētījuši un aprakstījuši Gunārs Silakaktiņš un Juris Raķis.

Kureliešu piemiņas vieta Kureliešu ielā

Piemiņas vieta Latvijas patriotiem kureliešiem atrodas jūras krastā, Karostā, veidota divreiz, pēc vēsturnieka Riharda Rubīna rosinājuma. Pirmoreiz atceres vietu vētrā aizskaloja jūra. Otro reizi piemiņas vieta izveidota 2013. gadā, iesaistoties māksliniekam Raimondam Gabaliņam un uzņēmumam "Granītakmens".

Pērn nomaļo, 328 metrus garo Krasta ieliņu – faktiski zemes ceļu, kura galā atrodama piemiņas vieta, Liepājas valstspsilvētu pašvaldības dome pārdēvēja par Kureliešu ielu pēc biedrības "Daugavas Vanagi Latvijā" Liepājas nodaļas iniciatīvas, lai izceltu noklusētas Latvijas patriotu cīņu vēstures lappuses.

2024. gadā apritēja 80 gadu, kopš Liepājā ar nāvi sodīti ģenerāļa Jāņa Kureļa gupas astoņi virsnieki. Kureļa grupa, Latvijas Centrālās padomes militārā daļa, zvērēja

uzticību Latvijai un Latvijas Satversmei, ne Hitleram un Vācijai. Kurelieši 1944. gada jūlijā veidojās par pretspēku kā vācu, tā padomju okupācijai, ar mērķi izveidot Latvijas armiju un panākt Latvijas valstiskuma atjaunošanu. 1944. gada 14. novembrī sākās vācu uzbrukums Kureļa grupas štābam. Tas tika ielenkts. Ģenerālis Kurelis nolēma vāciešiem padoties. Pēc tam 454 kureliešu karavīri nosūtīti uz Štuthofas koncentrācijas nometni, pārējie ieskaitīti leģionā, bet astoņi virsnieki aizvesti uz Liepāju, tiesāti un 20. novembrī nošauti: pulkvedis Pēteris Liepiņš, Kureļa štāba priekšnieks kapteinis Kristaps Upelnieks, kapteinis Jūlijs Mucenīks, virsleitnants Jānis Gregors, virsleitnants Jānis Rasa, virsleitnants Teodors Prikulis, leitnants Filipsons (vārds nav noskaidrots), aizsargs Kārlis Valters.

Ir versija, ka nāvēssods izpildīts priedājā iepretī Karostas cietumam, Invalīdu ielā, kas ir bijusi vācu lauka kara tiesas nāves sprieduma izpildes vieta un arī apbedījuma vieta vismaz diviem simtiem nošauto cilvēku 1944.–1945. gadā (pēc aculiecinieka, bijušā Karostas cietumnieka Teodora Ruperta stāstītā). Taču, kur atdusas kureliešu mirstīgās atliekas, nav noskaidrots.

Ziemeļu forti

Būvējot Karostu – cariskās Krievijas jūras kara bāzi, tai vienlaikus no 1893. līdz 1906. gadam būvēja sauszemes un jūras aizsegu jeb Liepājas cietokšņa ārējā nocietinājuma sistēmu. Tā apjoza visu pilsētu.

Visspēcīgākās pozīcijas plānoja nocietinājumu ziemeļu daļai, ap Karostu. Gar jūras krastu uzcēla četras liela kalibra lielgabalu baterijas. Baterija ir galvenā kaujas un taktiskā apakšvienība artilērijā ar diviem līdz sešiem lielgabaliem. Lielgabalu skaits šeit nesasniedzis pat pusi no plānotā.

Bateriju uzdevums bija nepieļaut ienaidnieka kuģu tuvošanos pilsētai. Liepājas cietokšņa sauszemes robežu aizsargāja sešas liela un vidēja kalibra lielgabalu baterijas.

Vistālāk cietokšņa ziemeļos atradās Ziemeļu baterija Nr. 1 un ziemeļu nocietinājumu grupa. Tā bija viena no nozīmīgākajām, jo sedza pieeju Liepājai pa Šķēdes ceļu un aizsprostoja apmēram 2,5 kilometrus plato teritoriju starp Baltijas jūru un Tosmares ezeru. Kazemāti ir savstarpēji savienoti ar pazemes galeriju, kur glabājās lielgabala munīcija un pa to varēja pārvietot papildspēkus. Šie nocietinājumi izmantoti Liepājas aizstāvībai Latvijas Brīvības cīņās pret bermontiešiem 1919. gada novembrī.

Liepājniekus cietoksnis apgrūtināja, tādēļ pilsētā nedrīkstēja celt mājas, augstākas par diviem stāviem, kādu laiku aizliedza jebkādu būvniecību. Cietokšņa statusa atcelšanu 1908. gadā pilsētnieki apsveica. Tika atzīts, ka cietokšņa ideja bijusi stratēģiska kļūda. Lielgabalus aizveda uz Kauņas cietoksni, citi pārkausēti vai ostā iemūrēti kuģu pietauvošanai.

2018. gadā franču mākslinieks Al Sticking uz Ziemeļu baterijas mūra uzgleznoja portretu – sirmgalvi, kuru satīcis Annas baznīcā. Šoziem liepājnieks ar segvārdu usersprayyy uz blakusmūra uzzīmējis filmas Straume kakīti, komentējot: "Vecmāmiņai ir jauns mīlulis vārdā Oskars."

Taču šī nocietinājumu daļa jau grimst ūdenī: krasta fortu daļu strauji apriņķa jūra. To apskate var būt bīstama.

